సంగ్రహవ్యాకరణము

ఇది

పాఠశాలల యుపయోగము నిమిత్తము

కందుకూరి వీరేశలింగముచేత

రచియింపఁబడినది

రాజమహేంద్రవరము

సరస్వతీ పవర్ ప్రెస్‌నందు

ముద్రింపఁబడినది

1928

[వెల 8 అణాలు

సంగ్రహవ్యాకరణము

ఆంధ్రభాష

౧. ఆంధ్రదేశమున వ్యవహరింపఁబడుభాష యాంధ్రభాష యనఁబడును. భాషయనఁగా నరులొండొరులకుఁ దమ మనోభావముల నెఱిఁగింప సాధనభూతముగానుండు వాగ్జాలము కూడిక. అది వాగ్రూపముగానైనను, లిఖితరూపముగానైనను, ఉండవచ్చును. ఎఱుకుభాష మొదలగునవి కేవల వాగ్రూపములు. తెలుఁగు, అఱవము మొదలగునవి వాగ్లిఖితరూపములు.

౨. ఈభాషయందలి పదములు, తత్సమములు, తద్భవములు, దేశ్యములు అని మూఁడుభేదములు కలవు. ౧. విభక్తిప్రత్యయము మాత్రము మాఱి తెనుఁగున వాడఁబడు సంస్కృతప్రాకృత పదములు తత్సమములు, ఉ:—సం. గురు (ః), సం. స. గురువు; ప్రా. గారవ (ం), ప్రా. స. గారవ (ము). ౨. వర్ణాగమము, వర్ణలోపము, వర్ణాదేశము, లోనుగాఁగల వికారములను విధివిహితముగాఁ బొంది తెలుఁగున వ్యవహరింపఁబడు సంస్కృత ప్రాకృతపదములు తద్భవములు. ఉ:—ఆగ—సం. రథః, సం. భ. అరదము; ప్రా. అచ్ఛేరం, ప్రా. భ. అచ్చెరువు—లోప—సం. తామరసమ్, సం. భ. తామర; ప్రా. పణ్ణాసా, ప్రా. భ. పనస—ఆదే—సం. అంగణమ్, సం. భ. అంకణము; ప్రా. పుఢవీ, ప్రా. భ. పుడమి. ౩. సంస్కృతప్రాకృతములసంబంధ మేమియు లేక త్రిలింగదేశమున వ్యవహరింపఁబడు పదములు దేశ్యములు. ఉ—ఊరు, పేరు.

౩. సంస్కృతసమేతర మగుభాష యచ్చతెలుఁ గనఁబడును. ఆంధ్రమునకు సంస్కృతప్రాకృతములు రెండును బ్రకృతులు కావున సంస్కృత మాద్యప్రకృతియనియు, ప్రాకృతము ద్వితీయప్రకృతి యనియు, ఆంధ్రము వికృతియనియు, చెప్పఁబడును.

౪. లక్షణవిరుద్ధములైన పదములు గ్రామ్యములు. ఉ:—వస్తాడు, తెస్తాడు. ఇవి ప్రయోగార్హములు గావు. అయినను మన తొల్లింటి కవీంద్రులు వాడియున్న పదములు గ్రామ్యములైనను గ్రాహ్యములే. ఉ:—కలకంఠుఁడు, ప్రాణగొడ్డము, జీవగఱ్ఱ.

౫. భాషకుం బ్రధానసాధనములు వర్ణములు; వర్ణములు పదము లగును; పదములు వాక్యము లగును; వాక్యములు కావ్యము లగును.

వ్యాకరణము

౧. ఆంధ్రభాషను సలక్షణముగా వ్యవహరించుటకు ఉపయోగించువిషయములుగల శాస్త్రము ఆంధ్రవ్యాకరణ మనఁబడును.

౨. అది వర్ణపరిచ్ఛేదము, పదపరిచ్ఛేదము, వాక్యపరిచ్ఛేదము కావ్యపరిచ్ఛేదము, అని నాలుగుభాగములు గలది.

వర్ణపరిచ్ఛేదము

౧. వివిధములగు ధ్వనులను వేర్వేఱ నెఱిఁగించుకొఱకు వ్రాతయం దేర్పఱుచుకోఁబడిన గుఱుతులు వర్ణము లనికాని, అక్షరములని కాని, చెప్పఁబడును. ఉ:—అ ఇ క గ ఇట్టివర్ణములను గూర్చి చెప్పునది వర్ణపరిచ్ఛేదము.

౨. వర్ణములసమూహమునకు వర్ణసమామ్నాయ మని పేరు. ఆంధ్రవర్ణసమామ్నాయమున ఏఁబదియాఱు వర్ణములు గలవు.

అవి అచ్చులు, హల్లులు, ఉభయాక్షరములు, అని మూఁడువిధములు గలవి.

౩. అచ్చులు పదియాఱు:— అ ఆ ఇ ఈ ఉ ఊ ఋ ౠ ఌ ౡ ఎ ఏ ఐ ఒ ఓ ఔ. (అచ్చులకు ప్రాణములు, స్వరములు, అని మాఱుపేళ్ళు గలవు.)

౪. ఇతరవర్ణసాహాయ్యము లేకయే పూర్ణముగా నుచ్చరింపఁబడు వర్ణములు అచ్చులు. అచ్చులలో అ ఇ ఉ ఋ ఌ ఎ ఒ అను నేడును హ్రస్వములు, (అనగా కుఱుచలు) ఆ ఈ ఊ ౠ ౡ ఏ ఐ ఓ ఔ అను తొమ్మిదియు దీర్ఘములు (అనఁగానిడుపులు); ఎ ఏ ఒ ఓ అను నాలుగును వక్రములు(అనఁగా వంకరగానుండునవి); ఐ ఔ అను రెండును వక్రతమములు (అనఁగా మిక్కిలి వంకరగా నుండునవి).

౫. హల్లులు ముప్పదియేడు:— క ఖ గ ఘ ఙ చ చే ఛ జ జే ఝ ఞ ట ఠ డ ఢ ణ త థ ద ధ న ప ఫ బ భ మ య ర ల వ శ ష స హ ళ ఱ. (హల్లులకు వ్యంజనములు, ప్రాణులు అని నామాంతరములు.

౬. స్వరసాహాయ్యములేక పూర్ణముగా నుచ్చరింపఁబడని వర్ణములు హల్లులు. హల్లులలో క చ చే ట త ప అను నాఱును పరుషములు (అనఁగా కఠినాక్షరములు.) గ జ జే డ ద బ అను నాఱును సరళములు (అనఁగా కఠినములు కానివి.) ఖ ఘ ఙ ఛ ఝ ఞ ఠ ఢ ణ థ ధ న ఫ భ మ య ర ల వ శ ష స హ ళ ఱ అను నిరువదియైదు స్థిరములు. (అనఁగా నిలుకడగా నుండునవి); స్థిరములలోని నకారము ద్రుత మనఁబడును. ఖ ఘ ఛ ఝ ఠ ఢ థ ధ ఫ భ అను పదియు వర్గయుక్కు లనఁబడును.

౭. మఱియు హల్లులలో క ఖ గ ఘ ఙ చ ఛ జ ఝ ఞ ట ఠ డ ఢ ణ త థ ద ధ న ప ఫ బ భ మ అను నిరువదియైదును స్పర్శములు. ఇందు అయిదయిదు క్రమముగా కవర్గము చవర్గము టవర్గము తవర్గము పవర్గము అనఁబడును. య ర ల వ అను నాలుగును అంతస్థములు. శ ష స హ అను నాలుగును ఊష్మములు.

౮. ఉభయాక్షరములు మూఁడు:— ఁ, ం, ః, ఇవి క్రమముగా అరసున్న, నిండుసున్న, విసర్గము అని చెప్పఁబడును. (అరసున్నకు అర్ధానుస్వారము అర్ధబిందువు అనియు, నిండుసున్నకు, పూర్ణానుస్వారము, పూర్ణబిందువు అనియు వేఱునామములు).

౯. అచ్చులును హల్లులు నగువర్ణములు ఉభయాక్షరములు, (హల్లులమీఁదవలె వీనిమీఁద అచ్చులు నిలువకుండుటంజేసి యచ్చులును, అచ్చులకువలె వీనికి స్వతంత్రయోగము లేమింజేసి హల్లులును అని యెఱుంగునది.)

౧౦. ఉత్పత్తిస్థానములనుబట్టి అ ఆ క ఖ గ ఘ ఙ హ ః లు కంఠ్యములు; ఇ ఈ చ ఛ జ ఝ ఞ య శ లు తాలవ్యములు; ఋ ౠ ట ఠ డ ఢ ణ ర ష ఱ లు మూర్ధన్యములు; ఌ ౡ ౘ ౙ త థ ద ధ న స లు దంత్యములు; ఉ ఊ ప ఫ బ భ మ లు ఓష్ఠ్యములు; ఙ ఞ ణ న మ ఁ ం లు అనునాసికములు; ఎ ఏ ఐ లు కంఠతాలవ్యములు; ఒ ఓ ఔ లు కంఠోష్ఠ్యములు; వ, దంతోష్ఠ్యము అని చెప్పఁబడును.

౧౧. య ర ల వ ఈయక్షరములు లఘువులు, అలఘువులు అని యిరుదెఱంగులు; సాధ్యమగుయకారము లఘువు—(అది+ఇట్టి=అదియిట్టి.) సాధ్య మనఁగా శాస్త్రమువలనఁ గలిగినది. సిద్ధమగుయకార మలఘువు. ఉ:—కాయ. సిద్ధ మనఁగా శబ్దముతోడ

నందునది. శేషము లఘువు. ఉ:—పెరుగు శకట రేఫ మలఘువు ఉ:—చెఱకు. సిద్ధమగులకారము లఘువు ఉ:—తల. సాధ్యమగు ళకార మలఘువు. ఉ:—[ఏఱునుండి] ఏళులు సాధ్యమగు ప్రథమ మీఁది వకారము లఘువు. ఉ:—అతఁడు+పలికె=అతఁడు వలికె. సిద్ధమగు నకార మలఘువు. ఉ:—వాఁగు.

౧౨. పైవర్ణములలో ఎ ఒ ౘ ౙ ఱ ఁ అను నాఱును సంస్కృతమున లేవు; ఋ ౠ ఌ ౡ ఏ ఔ ౙ ఞ శ ష యనుపది యుంగూడ ప్రాకృతమున లేవు; ఋ ౠ ఌ ౡ ః ఖ ఘ ఛ ఝ ఞ ఠ ఢ థ ధ ఫ భ శ ష అను పందొమ్మిదియు అచ్చతెనుఁగున లేవు.

౧౩. అచ్చతెనుఁగునకు వర్ణములు ముప్పదియేడు— అ ఆ ఇ ఈ ఉ ఊ ఎ ఏ ఐ ఒ ఓ ఔ ఁ ం; క గ చ ౘ జ ౙ ట డ ణ త ద న ప బ మ య ర ల వ స హ ఱ ళ.

౧౪. ఇఁక, అఁట, చుఁడు అను శబ్దములం దక్క ప్రథమహ్రస్వముమీఁద అరసున్న లేదు. హ్రస్వముమీఁది యరసున్న వైకల్పికముగా నిండుసున్న యగును ఉ:—అనఁటి అనంటి.

౧౫. అచ్చతెనుఁగున పరుషసరళములకు ముందే బిందు వుండును. ఉ:—కలఁక, వంకర, వాఁగు, వంగ.

౧౬. తెలుఁగుమాటలకు మొదల, ణ య ళ వు వూ వొ వో లు లేవు.

౧౭. ఉయ్యేల, పయ్యెద, తారౌతులు, ఈమూఁడుశబ్దములఁ దక్క పదమధ్య యకారమున కెత్వము లేదు. ఉ:—కయ్యము, బయలు.

౧౮. అచ్చతెలుఁగున చ జ లు తాలవ్యములు, ౘ ౙ లు దంత్యములు. తాలవ్యము ఇ ఈ ఎ ఏ ఐ లంగూడియుండును. ఉ:—

చిగురు, నగి మొ॥ దంత్యములు అ ఆ ఉ ఊ ఒ ఓ ఔ లంగూడి యుండును. ఉ:—చేవి జేత మొ॥

౧౯. సంస్కృతసమములయందు ఇకారాంతము లయిన శబ్దముల ఉపధ*లగు చ జ వర్ణములు బహువచనమునందు దంత్యము లగును, ఉ:—వీచి, వీచులు. రాజు శబ్దము మాత్రము ఏకవచనము నందు దంత్యయుక్తముగా నున్నది.

పదపరిచ్ఛేదము

౧ అర్థముగల వర్ణముకాని వర్ణసముదాయముకాని పదమనం బడును ఉ:—అ, మా, ఆట, నగ, పనస, అట్టి పదములను గూర్చి చెప్పునది పదపరిచ్ఛేదము.

౨. వ్యస్తపదములనియు, సమాసపదములనియు, పదములు రెండువిధములు. పెక్కుపదములు చేరి యొక్కపదమగునది సమాస పదము; గరళకంఠుఁడు, అలరువిల్తుఁడు. అట్లుచేరనిది వ్యస్తపదము— గరళము, కంఠము, అలరు, విల్లు.

3. సంస్కృతశబ్దములు ప్రకృతులు, ప్రత్యయములు, అని రెండువిధములు కలవి. లోకములోని పదార్థములను, వ్యాపారము లను, తెలియఁజేయు మూలపదములు ప్రకృతులు; ప్రకృతులకు లింగము, కాలము, మొదలగు భేదములు గలుగుటకై చేర్పఁబడునవి ప్రత్యయములు. ప్రకృతులు ప్రాతిపదికములని, ధాతువులని ఇరుదెఱం గులు.

౪. కౌండిన్యమతమున శబ్దములు మూఁడువిధములుగలవి. అవి నామములు, క్రియలు, అవ్యయములు. కేవలనామములు, సర్వనా మములు, అని నామములు రెండువిధములు; కేవలనామములు విశేష్యములు, విశేషణములు, అని రెండుదెఱంగులు.

---

*ఉపధ యనఁగా తుదివర్ణమునకు ముందుండు వర్ణము.

౫. విశేష్యములు, విశేషణములు, సర్వనామములు, క్రియలు, అవ్యయములు, అని పదము లయిదువిధములుగలవి.

విశేష్యము

౧. మన యింద్రియములకుఁగాని, మనస్సునకుఁగాని గోచరములగు పదార్థములపేళ్ళు విశేష్యములనఁబడును. ఉ:—పుస్తకము, కూఁత, పరిమళము, పులుసు, వేడిమి, యోగ్యత.

౨. సంజ్ఞావాచకములు, జాతివాచకములు, గుణవాచకములు, క్రియావాచకములు, అని విశేష్యములు నాలుగువిధములు గలవి.

౩. మనుజులు, దేశములు, పట్టణములు, పర్వతములు, నదులు మొదలగు వానిలో నొక్కొక్కదానికిఁ బెట్టఁబడిన నామములు సంజ్ఞావాచకములు. ఉ:—రాముఁడు, కోసలము, ద్వారక, నీలగిరి, గోదావరి.

౪. జంతువస్తు సముదాయములో నొక్కొక్కతరగతిలోనివానికి సామాన్యముగాఁ జెందునవి జాతివాచకములు. ఉ:—మనుజుఁడు వృక్షము, ఆవు, రాయి.

౫. వేఱువేఱుగుణముల పేళ్ళుగుణవాచకములు. ఉ:—మాధుర్యము, చేఁదు, యోగ్యత, చెడ్డతనము.

౬. భావార్థకమునందుఁ దెలుఁగున, తనము, ఱికము, ఇమి, న, ఇక, మొదలగు ప్రత్యయము లంతమునందువచ్చును. ఉ:—చిన్నతనము, కన్నెఱికము, పేరిమి, నల్లన, అగ్గలిక.

౭. మఱి యర్థంబున, కాఁడు, కత్తియ, ఈఁడు, అరి, ఇ, త, ఆఁడి, ఆఁడు మొదలగు ప్రత్యయములు వచ్చును. ఉ:—తేరకాఁడు,

తేరకత్తియ, ఛటమటీఁడు, కల్లరి, బిత్తరి, చాకిత, వగలాఁడి, వగలాఁడు.

౮. క్రియలవలనఁ గలిగినవి క్రియావాచకములు. ఉ—వండుట, వంట, వండమి.

౯. ధాతువులకు, క, ఇమి, త, కువ, ట, టు, పము, పు, ఇక, న, బడి, గడ, ఇకి, వు, అ, అకము, డు, లోనగు ప్రత్యయములఁ జేర్చుటవలన క్రియాజన్య విశేష్యములు కలుగును,—అలుక, కలిమి, కోఁత, పెనఁకువ, ఆట, వ్రేటు, తిరిపము, చూపు, కోరిక, గడన, ఏలుబడి, తీరుగడ, వినికి, మనువు, ఎండ, అమ్మకము, తొ్రక్కుడు, వీనినే కృదంతము లందురు.

౧౦. సంస్కృతనామములు కొన్ని యజంతములుగాను, కొన్ని హలంతములుగాను, ఉండును. లింగబోధకప్రత్యయాదులు గలుగునప్పు డజంతశబ్దములలో మహద్వాచకముల తుది అకారమునకు ఉకార మగును:—[రామ] రాము; ఏకాక్షరశబ్దంబులకుందక్క మిగిలినవాని దీర్ఘమునకు హ్రస్వ మగును—(రమా) రమ, (నదీ) నది, మా, శ్రీ; ఋకారాంతముల ఋకారమునకు అకార మగును—[భ్రాతృ] భ్రాత. హలంతములలో మకారాంతములు ద్వితీయైకవచనాంత తుల్యములు; ఇతరములు ప్రథమైకవచనాంతతుల్యములు. అందు, నకారాంతములకుఁ దక్క ప్రథమైకవచనాంతతుల్యంబుల తుది హల్లునకు ద్విత్వమును, ఉకారాగమమును, అగును—(దిక్) దిక్కు, (కకుభ్) కకుప్పు, దీర్ఘముమీఁది హల్లునకు ద్విత్వము వైకల్పికము:—[వాక్] వాకు, వాక్కు; నాంతములయు, ద్వితీయైకవచనాంతతుల్యములయు, అంత్యహల్లునకు లోపంబు గలుగును—

[కర్మన్] కర్మ, [విద్వాంసమ్] విద్వాంస. [ఇట్లు లోపముం బొందు వాని కజంతంబులకుఁబోలెఁ గార్యంబు—(విద్వాంస) [విద్వాంసు]

౧౧. దేశ్యనామములు ఔపవిభక్తికాంతములు, అనౌపవిభక్తికాంతములు, అని రెండువిధములు గలవి.

౧౨. విశేష్యములకు లింగము, వచనము, విభక్తి, గలిగి యుండును.

లింగము

౧. స్త్రీపురుషాదిజాతిభేదము లింగ మనఁబడును. ఆంధ్రమున మహత్తు, మహతి, అమహత్తు, అని లింగములు మూఁడు. మనుష్యులలోనికాని దేవతలలోనికాని పురుషులును, వారివిశేషణములును మహత్తులు; స్త్రీలును, వారి విశేషణములును, మహత్తులు; తిర్యక్కులును, జడములును, వాని విశేషణములును, అమహత్తులు.

౨. సంస్కృతమున శబ్దములకే నియతము లగు లింగములు కలవుగాని, అర్థమునుబట్టి లేవు. అవి, పుంలింగము, స్త్రీలింగము, నపుంసకలింగము, అని మూఁడు.

౩. ఇకారాంతవ్యతిరిక్తములగు మహద్వాచకములకు బిందుపూర్వక డువర్ణకంబు వచ్చును:—[రామ] రాముఁడు, [శంభు] శంభుఁడు, [విధాతృ] విధాతృఁడు, మగఁడు, బల్లిదుఁడు. ఇకారాంతము గాఁది.

౪. కొన్ని యమహచ్ఛబ్దములకును మహద్వివక్షయం దీకార్యము కలుగును:—సముద్రుఁడు, మేఘుఁడు, హిమవంతుఁడు.

౫. ఇట్టి డువర్ణకము వచ్చు మహత్తులుకాని దేశ్యపదములు పుంలింగసమము లనఁబడును—కత్తళుఁడు, పరికాఁడు.

౬. అకారాంతము లగు అమహద్వాచకములకు మువర్ణకము వచ్చును—ఋతువు, వనము, గుఱ్ఱము, పల్లము.

౭. మువర్ణమంత మందువచ్చు నపుంసక వాచకములు కాని పదములు నపుంసకలింగసమము లనఁబడును—జనము, చుట్టము.

౮. మూఁడులింగములయందును ఉకారాంత తత్సమ శబ్దముల యంతమందు వువర్ణకము వచ్చును—శంభువు, వధువు, వస్తువు.

౯. మహతీవాచకముల యంతమునందు డు ము వు ల లో నేదియు రాదు—సీత, వనిత, అక్క, తల్లి. ఉకారాంతములకు వువర్ణకముమాత్రము వచ్చును—వధువు.

౧౦ లింగబోధకము లగు డు ము వు లలో నొకటిగాని యంతమందురాని స్త్రీవాచకములుకాని శబ్దములు స్త్రీలింగసమము లనఁబడును—దూత, దొర, చరిత, మూఁత.

౧౧. ఈభాషయందు మహత్తు, మహతి, వీనిభేదమును దెలిసికొనుటకు మూఁడు మార్గములు గలవు.—

౧. పదభేదమువలన

మహత్తు	మహతి	మహత్తు	మహతి
పురుషుఁడు	స్త్రీ	పెనిమిటి	పెండ్లాము
పిత	మాత	మామ	అత్త
వరుఁడు	వధువు	బావ	వదినె

౨. అంతభేదమువలన

బ్రాహ్మణుఁడు	బ్రాహ్మణి	పాటుఁడు	పాటుత
నాయకుఁడు	నాయిక	వగలాఁడు	వగలాఁడి
జనకుఁడు	జనని	చెలికాఁడు	చెలికత్తె

3. పూర్వ మొకపదము చేర్చుటవలన

పురుషశిశువు	స్త్రీశిశువు	మగపిల్ల	ఆడుపిల్ల
మగబిడ్డ	ఆడుబిడ్డ	మగశిశువు	ఆడుశిశువు

౧౨. కొన్నిశబ్దములకు మహత్తునకును, మహతికిని ఏకరూపమే కానఁబడుచున్నది—అసుర, ఒయారి.

—— :

వచనము

౧. ఒకటికిని, ఒకటికంటె నెక్కువకును కలుగుభేదము వచనమనఁబడును. ఏకవచనము, బహువచనము అని వచనములు రెండు

ఏకవచనము

౨. ఒకదానిని దెలుపునది యేకవచనము—రాముఁడు, స్త్రీ, వస్తువు.

3. లింగబోధకములగు డు ము వు వర్ణకములు మూఁడును ఏకవచనమునందే వచ్చును—రాముఁడు, వనము, వస్తువు. వీనిలో మువర్ణకమునకు మాముడిగాని, పూర్ణబిందుపూర్వక బువర్ణముగాని వికల్పముగా వచ్చును—వనము, వనమ్ము, వనంబు.

౪. ఇయ, అనుదానికి మాఱుగా ఎకారము వైకల్పికముగా వచ్చును. విడియము, విడెము; కన్నియ, కన్నె.

౫. పూర్వసూత్రములఁబట్టి ఉకారాంత మహచ్ఛబ్దంబుల కేకవచనంబున డు వు లలో నేదియైన వచ్చునుగాన రెండురూపములు—గురుఁడు, గురువు; శంభుఁడు, శంభువు.

౬. సాంతములగు హలంతశబ్దములకడహల్లు వైకల్పికముగా లోపించి రెండురూపము లేర్పడును—ఉరము, ఉరస్సు, ధనువు, ధనుస్సు. మహద్వాచకములు, కడహల్లు వికల్పముగా లోపింప, ద్వితీయైకవచనాంతతుల్యము లగును—అంగిరుఁడు, అంగిరసుఁడు.

౭. ఇమనిచ్ ప్రత్యయాంతములకు మువర్ణకము వైకల్పికముగా వచ్చును—గరిమ, గరిమము; మహిమ, మహిమము; అణిమ అణిమము; లఘిమ, లఘిమము.

బహువచనము

౮. అనేకములను దెలుపునది బహువచనము—రాములు, స్త్రీలు, వస్తువులు.

౯. సామాన్యముగా ఏకవచనరూపము తుదను లువర్ణకము చేర్చుటవలన బహువచనము నిష్పన్న మగును—వనిత, వనితలు; నవలా, నవలాలు; భ్రాత, భ్రాతలు; దిక్కు, దిక్కులు; వనము, వనమ్ము, వనంబు, వనములు, వనమ్ములు, వనంబులు.

౧౦. పుంలింగబోధక మగు డువర్ణకము బహువచనము పర మగునప్పుడు లోపించును—రాముఁడు, రాములు; గురుఁడు, గురులు; మగఁడు, మగలు. తేఁడు శబ్దమునకు లోపింపదు—తేఁడులు. లింగ బోధక మనుటచే త్రాడులు, ఇత్యాదులందు లోపము లేదు.

౧౧. బహువచనము పర మగునప్పుడు ఇకారాంతశబ్దముల కొన యికారమునకు ఉకారమగును—హరి, హరులు; కత్తి, కత్తులు; వాహిని, వాహినులు. ఇకార ముపాంత్యము*గాఁ గూడఁగల తెలుగు శబ్దముల ఉపాంత్య ఇకారమునకు ఉకార మగును—కలికి, కలుకులు. రెండక్షరముల శబ్దములకును ర ల డ లు ఉపధలుగాఁగల శబ్దములకును కాదు—జిగి, జిగులు; పందిరి, పందిరులు; పిడికిలి, పిడికిళులు; రాపిడి, రాపిడులు.

---

*ఉపాంత్య మనఁగా తుదివర్ణమునకు సమీపముం దుండువర్ణము.

౧౨. కొన్ని నువర్ణాంతశబ్దముల నువర్ణమునకు బహువచనము పర మగునప్పుడు బిందుపూర్వక కువర్ణంబు వచ్చును—ప్రమాను, ప్రమాంకులు; కొలను, కొలంకులు, కలను, కెలను, కొలను, గవను, నెఱను, వరను, వలను శబ్దములుకూడ నిట్టివే. ఈకువర్ణకము ఏక వచనమునందును వికల్పముగా వచ్చును—కొలను, కొలంకు. రేను గోను శబ్దముల నువర్ణకమునకు బిందుపూర్వక గువర్ణకం బగును.— రేంగులు, గోంగులు.

౧౩. కొన్నిశబ్దములకు బహువచనము పర మగునప్పుడు కడ వర్ణము లోపించును—చేను, చేలు; పేను, పేలు; మీను, మీలు; రేయి, రేలు; ఱాయి, ఱాలు; ప్రాయి, ప్రాలు; వేయి, వేలు. కొన్నిటికీలోపము వైకల్పికము—ఆవు, ఆవులు, ఆలు; జాము, జాములు, జాలు; చుట్టము, చుట్టములు, చుట్టలు; మీసము, మీసములు, మీసలు.

౧౪. దీర్ఘపూర్వక మగు లకార ముపధగాఁ గల సంస్కృత సమ మహచ్ఛబ్దంబులకు బహువచనము పర మగునప్పుడు రువర్ణకము వచ్చును—బాలుఁడు, బాలురు. ఇట్లు కొన్ని తెలుఁగుశబ్దములకును బహువచనమున రువర్ణకమువచ్చును—పగతుఁడు, పగతురు;అల్లుఁడు అల్లురు.

౧౫. బహువచనము పర మగునప్పుడు ఉకారాంతశబ్దముల వు వర్ణకమునకు లోపము బహుళము*గా నగును-మనువు, మనువులు; గురువు, గురువులు, గురులు; వధువు, వధువులు; తరువు, తరువులు; తరులు.

కొన్నిచోట్ల మఱియొక విధముగాను వచ్చుట బహుళము.

*కొన్నిచోట్ల నిత్యముగాను, కొన్నిచోట్ల వికల్పముగాను.

౧౬. బహువచనము పర మగునప్పుడు డు లు టు రు వర్ణముల ఉకారమునకు లోపము వైకల్పికముగాఁ గలుగును— గుండు, గుండులు, గుండ్లు; కాలు, కాలులు, కాళ్ళు; గొంటు, గొంటులు, గొంట్లు; గోరు, గోరులు, గోళ్ళు.

౧౭. కొన్ని శబ్దములకు బహువచనమునం దనేక రూపములు గలవు—

ఏకవచనము	బహువచనము
విలుకాఁడు	విలుకాండ్రు, విలుకాఱు
వేఁటకాఁడు	వేఁటకాండ్రు, వేఁటకాఱు
చెయువు	చెయువులు, చెయువుఱు
చీటి	చీటులు, చీట్లు
అనఁటి	అనఁటులు, అనంట్లు
తూఁడు	తూఁడులు, తూండ్లు
వజ్రము	వజ్రములు, వజ్రాలు
పగడము	పగడములు, పగడాలు
పేరు	పేరులు, పేళులు, పేళ్ళు
కొడవలి	కొడవండులు, కొడవండ్లు
త్రాడు	త్రాడులు, త్రాళులు, త్రాళ్ళు
మొగిలు	మొగిళులు, మొగిళ్ళు
ఊరు	ఊరులు, ఊళులు, ఊళ్ళు
ఏఱు	ఏఱులు, ఏళులు, ఏళ్ళు
విల్లు	విల్లులు, విండులు, విండ్లు
జెట్టి	జెట్టులు, జెట్లు
తడి	తడులు, తళ్ళు మొదలగునవి.

౧౮. మఱికొన్ని శబ్దములకు బహువచనము నానావిధములుగఁ గలుగును—

ఏకవచనము	బహువచనము	ఏకవచనము	బహువచనము
ఆలు	ఆండ్రు	కూఁతురు	కూతులు
చెల్లెలు	చెల్లెండ్రు	పెండ్లి	పెండ్లిండ్లు
కోడలు	కోడండ్రు	తేఁడు	తేండ్లు
ముద్దరాలు	ముద్దరాండ్రు	మఱఁదలు	మఱదండ్రు
గండఁడు	గండండ్రు	చెలియలు	చెలియండ్రు
మిండఁడు	మిండండ్రు	జవరాలు	జవరాండ్రు

౧౯. వస్తుస్వభావమును బట్టి కొన్ని శబ్దములకు బహువచనము లేదు—పైఁడి, వెండి, కేలు, మొన్న, నిన్న, రేపు, మాపు.

౨౦. ఈలాగుననే మఱికొన్ని శబ్దముల కేకవచనము లేదు—ఇసులు, కురులు, వడ్లు, పెసలు.

౨౧. కొన్ని శబ్దముల కేకవచన బహువచనములయందు అనేక రూపములు కానఁబడుచున్నవి—

ఏకవచనము	బహువచనము	ఏకవచనము	బహువచనము
దయాళుఁడు	దయాళులు	చరిత	చరితలు
దయాళువు	దయాళువులు	చరితము	చరితములు
రాహువు	రాహువులు	అభిలాష	అభిలాషలు
రాహు	రాహులు	అభిలాషము	అభిలాషములు
పుట్టువు	పుట్టువులు	భ్రమ	భ్రమలు
పుట్టు	పుట్టులు	భ్రమము	భ్రమములు
సవితృఁడు	సవితృలు	వధ	వధలు
సవిత	సవితలు	వధము	వధములు
విధాతృఁడు	విధాతృలు	కంధరము	కంధరములు
విధాత	విధాతలు	కంధర	కంధరలు

నేతృడు	నేతృలు	స్రజము	స్రజములు
నేత	నేతలు	నాసికము	నాసికములు
శుంఠుడు	శుంఠులు	నాసిక	నాసికలు
శుంఠ	శుంఠలు	మిత్రుడు	మిత్రులు
అసురుడు	అసురులు	మిత్రము	మిత్రములు
అసుర	అసురలు	ప్రధానుడు	ప్రధానులు
దూతుడు	దూతులు	ప్రధానము	ప్రధానములు
దూత	దూతలు	పాత్రుడు	పాత్రులు
బిడ్డడు, బిడ్డ	బిడ్డలు	పాత్రము	పాత్రములు
గొల్లడు, గొల్ల	గొల్లలు	హంస	హంసలు
జాణడు, జాణ	జాణలు	హంసము	హంసములు
వృద్ధుడు, వృద్ధు	వృద్ధులు	ధర్మము	ధర్మములు
గృహస్థుడు, గృహస్థు	గృహస్థులు	ధర్మువు	ధర్మువులు
		వణిక్కు	వణిక్కులు
ఋత్విక్కు	ఋత్విక్కులు	వణిజుడు	వణిజులు
ఋత్విజుడు	ఋత్విజులు	గరిమ	గరిమలు
భగవంతుడు	భగవంతులు	గరిమము	గరిమములు
భగవానుడు	భగవానులు	మహిమ	మహిమలు
హనుమంతుడు	హనుమంతులు	మహిమము	మహిమములు
హనుమానుడు	హనుమానులు	ఆత్మ	ఆత్మలు
వయస్సు	వయస్సులు	ఆత్ముడు	ఆత్ములు
వయసు	వయసులు	ఆత్మము	ఆత్మములు
అంగిరుడు	అంగిరులు	మనసు	మనసులు
అంగిరసుడు	అంగిరసులు	మనస్సు	మనస్సులు
ప్రచేతసుడు	ప్రచేతసులు	మనము	మనములు
ప్రచేతుడు	ప్రచేతులు	పల్లకీ	పల్లకీలు
స్రక్కు	స్రక్కులు	పల్లకి	పల్లకులు

విభక్తి

౧. విశేష్యములకుఁగాని సర్వనామములకుఁగాని ఏకవాక్యము నందలి వేఱుపదములతోఁ గలుగుసంబంధమును దెలిపెడు రూపము విభక్తియనఁబడును— ప్రథమ, ద్వితీయ, తృతీయ చతుర్థి, పంచమి, షష్ఠి, సప్తమి, అని విభక్తులేడు.

౨. ద్వితీయాదివిభక్తుల ప్రత్యయములతోఁగూడనిది ప్రథమావిభక్తి— రాముఁడు, శంభుఁడు, శంభువు, వనము, వనమ్ము, వనంబు వనిత, గిరి, బంటు, కన్నె, నవలా, శ్రీ. ఇదియె నామవిభక్తి యనఁబడును.

3. ఎదుటివారిని బిలుచునప్పుడు విశేష్యములమీఁద నుండు ప్రథమ సంబోధనప్రథమ యనఁబడును— ఓ రాముఁడా, ఓ రామ.

౪. సంబోధనంబున నేకవచనంబున నామంబు కడపటి ఉకారమునకు అకార మగును— రాముఁడ, శంభుడ, శంభువ; వనమ, వనమ్మ, వనంబ; బంట.

౫. సంబోధనంబున సంస్కృతనామముల లింగబోధక డువర్ణకమునకు లోపము వికల్పముగా నగును.— రాముఁడ, రామ, సంస్కృతనామములనుటచే అక్కజుఁడు, బల్లిదుఁడు, తమ్ముఁడు, మగఁడు లోనగు తెనుఁగుశబ్దములయం దీలోపము లేదు— అక్కజుఁడ.

౬. ఉకారాంత సంస్కృతనామంబుల కీలోపంబుగలుగునప్పుడు కడయచ్చునకుఁ బ్లుతము వచ్చును.—శంభూ, గురూ. ప్లుతమనఁగా మూఁడుమాత్రలకాల ముచ్చరింపఁబడెడి యచ్చు.

౭. సంబోధనంబున బహువచనంబునకు, 'ఆర' అను నాగము, ము వచ్చును. ఓ రాములార, బాలులార, జవరాండ్రార.

౮. సంబోధనమున అకార ఇకారములకు దీర్ఘము వైకల్పికముగా నగును—రామ, రామా. రాములార, రాములారా; హరి, హరీ; తండ్రి, తండ్రీ.

౯. సంబోధ్యవాచకమునకు ముందు ఓయను నాగము వికల్పముగా నగును—ఓరాముఁడ, రాముఁడ; ఓమిత్రుఁడ, మిత్రుఁడ; ఓదురాత్ముఁడా, దురాత్ముఁడ; ఓనెలఁత, నెలఁత; ఓవనమ, వనమ్మ; ఓరాములార, రాములార మొదలగునవి.

౧౦. ఏకవచనంబునఁ బురుషసంబోధనంబున ఓయియు, నీచత్వమిత్రత్వంబుల స్త్రీపురుషసంబోధనంబులకుఁ గ్రమముగా ఓసియు ఓరియు, వికల్పముగాఁ బూర్వాగమము లగును—ఓయి రాముఁడ, రాముఁడ; ఓసిదురాత్మురాల, దురాత్మురాల; ఓసిచెలి, చెలి; ఓరి దురాత్మ, దురాత్మ; ఓరిమిత్రుఁడ, మిత్రుఁడ.

౧౧. అకారపూర్వకముగాని లింగబోధక డువర్ణకము తుదయందుగల శబ్దములకు ద్వితీయాదివిభక్తుల యేకవచనములు పరములగునపుడు డువర్ణకము లోపించి యాచోట నివర్ణకంబు వికల్పముగా నిలుచును.—రామునిని, రాముని, రామునిచేత, రాముచేత; బల్లిదునిని, బల్లిదుని, బల్లిదునిచేత, బల్లిదుచేత; శంభునిని, శంభుని,శంభునిచేత, శంభుచేత; విధాతృనిని, విధాతృని, విధాతృనిచేత, విధాతృచేత, మొ. అకారపూర్వకమయ్యేనేని, నివర్ణకము నిత్యము—రంగనిచేత, మగనిచేత, మొ.

౧౨. బహువచనంబున ద్వితీయాదివిభక్తులు పరంబులగునపుడు బహువచనమును దెలుపు తుదివర్ణముయొక్క ఉకారమునకు అకార మగును:—రాములను రాములచేత; బాలురను, బాలురచేత; ఆండ్రను, ఆండ్రచేత; త్రాళ్ళను, త్రాళ్ళచేత.

౧౩. ని; ను ద్వితీయావిభక్తి. డువర్ణకమువచ్చు మహచ్ఛబ్దంబులకును, ఇ, ఈ, ఐ అంతమందుగల పదములకును, ఏకవచనమున నివర్ణకము వచ్చును;—రామునిన్, *శంభునిన్, విధాతృనిన్, మగనినిన్; హరినిన్, శ్రీనిన్, మైనిన్. తక్కినచోట్ల నువర్ణకము వచ్చును—దొరను, గురువును, విధాతను, వనమును, రాములను, హరులను.

౧౪. ని, ను, వర్ణకములు వైకల్పికముగా లోపించును—రామున్, వనమున్.

౧౫ చేత, చే, తోడ, తో, తృతీయావిభక్తి—రామునిచేతన్ రాముచేతన్, రాములచేతన్, మొ॥

౧౬. కై, కొఱకు, చతుర్థీవిభక్తి— రామునికై, రాముకై, రాములకై, మొ॥

౧౭. వలన, కంటె, పంచమీవిభక్తి:—రామునివలనన్, రామువలనన్, రాములవలనన్. మొ॥

౧౮. కి, కు, యొక్క, లోపల, లో, షష్ఠీవిభక్తి—నీ, మీ లకుఁ దక్క ఇకార, ఈకార, ఐకారాంతములకు ఏకవచనమునందు కివర్ణకము వచ్చును—హరికిన్, శ్రీకిన్, మైకిన్, నీకున్, మీకున్, తక్కినచోట్ల కువర్ణకము వచ్చును—దొరకున్, రాములకున్, ఆమెకున్. ఉకార ఋకారములమీఁది కువర్ణకమునకుఁ బూర్వమున నవర్ణ

---

*కై, యొక్క, లకుఁదక్క ద్వితీయాదివిభక్తుల కొనయందు ద్రుత ముండును.

మాగమ *మగును:—రామునకుఁ, వనమునకున్, విధాతృనకుఁ, లోపల, లో, వర్ణకములు బహువచనమునందే వచ్చును.

౧౯. అందు, న, సప్తమీవిభక్తి వర్ణకము పరమగుచో ఉకార ఋకారములకు నవర్ణ మంతాగమం బగును. రామునందున్, విధాతృనందుఁ, రాములయందున్. ఉకారాంతములగు అమహచ్ఛబ్దంబుల కేకవచనంబునందు నవర్ణకము వచ్చును;—వనమునన్, ధనువునఁ, చెట్టునఁ.

కొన్ని శబ్దముల విభక్తిరూపములు

రామశబ్దము

	ఏకవచనము	బహువచనము
	రాముఁడు	రాములు
సం. ప్ర.	ఓ రాముఁడ ఓ రాముఁడా, ఓయి రాముఁడ, ఓయి రాముఁడా ఓ రామ, ఓ రామా ఓయి రామ, ఓయి రామా రాముఁడ, రాముఁడా రామ, రామా	ఓయి రాములార ఓయి రాములారా ఓ రాములార ఓ రాములారా రాములార రాములారా
ద్వి.	రామునినిఁ, రామునిఁ, రాముఁ,	రాములనున్, రాములన్
తృ.	రామునిచేతన్ రాముచేతఁ రామునిచేన్, రాముచేఁ రామునితోడఁ, రాముతోడఁ రామునితోన్, రాముతోన్	రాములచేతఁ రాములచేఁ రాములతోడఁ రాములతోఁ
చ.	రామునికై, రాముకై రామునికొఱకుఁ, రాముకొఱకున్	రాములకై రాములకొఱకున్

* ఆగమ మనఁగా వర్ణ మెక్కువగా వచ్చుట.

పం.	రామునివలనన్, రామునికంటెన్	రాములవలనన్, రాములకంటెన్
ష.	రామునికిన్, రామునకున్, రామునియొక్క, రామునయొక్క	రాములకున్, రాములయొక్క, రాములలోపలన్, రాములలోన్.
స.	రామునియందున్, రామునందున్,	రాములయందున్, రాములందున్.

హరిశబ్దము

ప్ర.	హరి	హరులు
సం. ప్ర.	ఓహరి, ఓహరీ, మొ.	ఓహరులార, ఓహరులారా, మొ
ద్వి.	హరినిన్, హరిన్,	హరులనున్, హరులన్.

☞ పై సూత్రములఁబట్టి ఆయావిభక్తిప్రత్యయములఁ జేర్చుకొనుటవలనఁ దక్కిన విభక్తు లేర్పడును.

శంభుశబ్దము

ప్ర	శంభుఁడు, శంభువు,	శంభులు, శంభువులు.
సం. ప్ర	ఓశంభువ, ఓశంభుఁడా, ఓశంభూ 3 మొ॥	ఓశంభువులార, ఓశంభువులారా మొ.
ద్వి.	శంభువునున్, శంభువున్, శంభువునిన్, శంభున్,	శంభువులనున్, శంభువులన్ శంభులనున్, శంభులన్,

[శేష మీరీతినే యూహించునది]

వనశబ్దము

ప్ర. వనము, వనమ్ము, వనంబు, వనములు, వనమ్ములు, వనంబులు
సం. ప్ర. ఓవనమ, ఓవనమా, మొ. ఓవనములార, ఓవనములారా
ద్వి. వనమునుఁ, వనముఁ, మొ. వనములఁ. మొ.
[శేషం బూహ్యంబులు]

ఔపవిభక్తికాంతములు

౧. విభక్తికి సహాయముగాఁ బూర్వమందు వచ్చురూపము ఉపవిభక్తి యనఁబడును. ఉపవిభక్తిప్రత్యయము లౌపవిభక్తికములు. అవి కొనయందు గలవి ఔపవిభక్తికాంతములు. నామంబుల తుదనుండు రు లు డు ను యి మొదలగువానికి ద్వితీయాద్యేకవచనంబులు పర మగునపుడు కొన్నియెడల ఆదేశము*గాను, కొన్నియెడల ఆగమముగానువచ్చు ఇ టి ంటి తి వర్ణము లౌపవిభక్తికములు.

ప్రథమావి.	ఔపవి	ద్వితీయావి.			
ఊరు	ఊరి	ఊరి(నిఁ	చేతఁ	తోడఁ	మొ)
కాలు	కాలి	కాలి(నిఁ	,,	,,	,,)
మ్రాను	మ్రాని	మ్రాని(నిన్	,,	,,	,,)
త్రాడు	త్రాటి	త్రాటి(నిఁ	,,	,,	,,)
నోరు	నోటి	నోటి(నిఁ	,,	,,	,,)
వేయి	వేయిటి	వేయిటి(నిఁ	,,	,,	,,)
అన్ని	అన్నిటి	అన్నిటి(నిఁ	,,	,,	,,)
కన్ను	కంటి	కంటి(నిఁ	,,	,,	,,)
విల్లు	వింటి	వింటి(నిన్	,,	,,	,,)
అఱ్ఱు	అఱితి	అఱితి(నిన్	,,	,,	,,)
గోఱ్ఱు	గోఱితి	గోఱితి(నిన్	,,	,,	,,)

*ఆదేశమనఁగా నొకవర్ణముపోయి దానికి మాఱుగా మఱియొకవర్ణము వచ్చుట.

గోయి	గోతి	గోతి (నిన్	,,	,,	,,)
చేయి	చేతి	చేతి (నిన్	,,	,,	,,)

౨. గోయి మొదలగువాని కిరూపము బహువచనము పర మగునపుడు సయితము వచ్చును.—గోతులు, గోతులను, గోతుల చేతన్. మొ.

3. ఔపవిభక్తికములలోఁ గొన్నిటికి వైకల్పికముగాఁ దృతీయాసప్తముల కత్వ మాదేశమ్మగును.—

ప్ర. వి.	తృ. వి.	స. వి.
ఊరు	ఊరన్	ఊరన్
త్రాడు	త్రాటఁ	త్రాటన్
వేయి	వేయిటన్	వేయిటన్
కన్ను	కంటన్	కంటన్
అత్తు	అత్తుతఁ	అత్తుతన్
చేయి	చేతన్	చేతన్

ఔపవిభక్తికాంతము

కన్ను శబ్దము

	ఏక :	బహు :
ప్ర.	కన్ను	కన్నులు
ద్వి.	కంటినిఁ, కంటిన్;	కన్నులనుఁ, కన్నులఁ
తృ.	కంటిచేతఁ, కంటిచేఁ,	కన్నులచేతఁ, కన్నులచేన్
	కంటితోడన్, కంటితోన్, కంటఁ	కన్నులతోడఁ, కన్నులతోన్
చ.	కంటికొఱకున్. కంటికై	కన్నులకొఱకుఁ, కన్నులకై
ప.	కంటివలనఁ, కంటికంటెఁ	కన్నులవలనఁ, కన్నులకంటెఁ
ష.	కంటికిఁ, కంటియొక్క	కన్నులకుఁ, కన్నులయొక్క
		కన్నులలోపలఁ, కన్నులలోఁ
స.	కంటఁ, కంటియందుఁ	కన్నులయందుఁ, కన్నులందుఁ

విశేషణము

౧. విశేష్యముల ధర్మములను దెలుపుపదములు విశేషణములనఁబడును.

౨. గుణవాచకములు, సంఖ్యావాచకములు, క్రియావాచకములు, అని విశేషణములు మూఁడువిధములు.

౩. విశేష్యముల గుణములను దెలుపునవి గుణవిశేషణములు- తెల్ల, మంచి, నిగ్గు. (రూపము, రసము, స్పర్శము, మొదలగునవి గుణములు.)

౪. ప్రాయికముగాఁ దెనుఁగు విశేషణములు స్త్రీలింగసమము లయియుండును గాన, అవి లింగవచనాదిభేదము లేక యెల్లవిశేష్యములకును ముందు ప్రయోగింపఁబడును—పెద్దమనుష్యుఁడు, మంచి, పడఁతి, చిన్నపలక, నల్లమృగములు.

౫. విశేష్యములు పరములగునప్పుడు అకారాంత గుణవాచకంబుల తుదను నివర్ణకము బహుళముగా వచ్చును—నల్లకోక, నల్లనికోక, చక్కనిబాలుఁడు, చిన్నపుస్తకము.

౬. మువర్ణాంత విశేషణముల మువర్ణమునకు విశేష్యము పరమగునపుడు పువర్ణకముగాని, పూర్ణబిందు పూర్వక పువర్ణకము కాని, అగును—సరసము+మాట=సరసపుమాట, సరసంపుమాట.

౭. సంఖ్యను దెలుపునవి సంఖ్యావాచ ములు— రెండు, ఇద్దఱు.

౮. సంఖ్యార్థకములు, సంఖ్యేయార్థకములు, పూరణార్థకములు, అని సంఖ్యావాచకములు మూఁడువిధములు. రెండు, మూఁడు మొదలగునవి సంఖ్యార్థకములు. ఇద్దఱు, ముగ్గురు మొదలగునవి సంఖ్యేయార్థకములు; రెండవ, మూఁడవ, మొదలగునవి పూరణార్థకములు.

౯. క్రియలవలనం గలిగినవి క్రియావాచక విశేషణములు—కొట్టుచున్న, కొట్టిన, కొట్టఁగల, కొట్టు, కొట్టెడు, కొట్టెడి.

౧౦. ఈక్రియాజన్య విశేషణములతుదను "అట్టి" అనునది వైకల్పికముగాఁ జేర్పఁబడును.—కొట్టుచున్నట్టి, కొట్టుచున్న, కొట్టినట్టి, కొట్టిన, మొ.

౧౧ క్రియావాచకములకుఁదక్కఁ మిగిలిన విశేషణములకు ఐన అగు ఔ అను క్రియాజన్యవిశేషణములు వైకల్పికముగా నంతాగమం బగును—నిగ్గైన, నిగ్గగు, నిగ్గౌ (చెక్కులు) నిగ్గు (చెక్కులు).

౧౨. లింగబోధక ప్రత్యయములతోఁ గూడిన విశేషణముల కీయాగమంబులు నిత్యముగా నగును—యోగ్యుఁ డగు పురుషుఁడు, మృదు వగువస్తువు, అందమగుపదార్థము.

౧౩. ఒకానొకచోఁ గొన్ని విశేష్యములు విశేషణములుగా వాడఁబడును. పసిడికంచము, వెండిపళ్ళెము, రాగిచెంబు. (ఇచటఁ బసిఁడి మొదలగు విశేష్యములు విశేషణములుగా వాడఁబడినవి.)

సర్వనామములు

౧. విశేష్యముల పునరుక్తిని నివారించుటకయి వానికి మాఱుగా ప్రయోగింపఁబడు పదములు సర్వనామము లనఁబడును.

౨. సర్వనామములు విశేష్యములకు మాఱుగా నుపయోగింపఁబడునవి కాన విశేష్యములకుంబోలె లింగవిభక్తివచనములు వానికిని గలుగును. సంబోధనప్రథను మాత్ర ముండదు. విశేషణములతోఁ గూడియుండు నపుడు సంబోధనప్రథమయు నగును. ఓచిన్నవాఁడ, ఓచిన్నదాన.

3. పురుషబోధక సర్వనామములు, సంబంధ సర్వనామములు; ప్రశ్నవాచక సర్వనామములు, విశేషణ సర్వనామములు అని సర్వనామములు నాలుగువిధములు.

౪. పురుషములను దెలుపునవి పురుషబోధక సర్వనామములు; ప్రథమపురుషము, మధ్యమపురుషము, ఉత్తమపురుషము అని పురుషములు మూఁడు.

౫. ప్రథమపురుషమునందక్క లింగభేదము లేదు. ప్రథమపురుషమునందు వాఁడు, వీఁడు, పుంలింగము; అది, ఇది స్త్రీలింగమును నపుంసకలింగమును. నీవు, మధ్యమపురుషము. నేను ఉత్తమపురుషము.

౬. పురుషత్రయ సర్వనామము లిట్లు రూఁపనిష్పత్తిఁ జెందును:—

పురు.	లిం.	విభ.	ఏక.	బహు.
ప్ర.	పుం.	ప్రి.	వాఁడు వీఁడు	వాండ్రు, వారు, వారలు. వీండ్రు, వీరు, వీరలు.
,,	,,	ద్వి.	వానిన్ వీనిన్	వారిన్, వారలన్, వాండ్రన్. వీరిన్, వీరలన్, వీండ్రన్.
,,	,,	తృ.	వానిచేతన్, మొ. వీనిచేతన్, మొ.	వారిచేతన్. మొ. వీరిచేతన్. మొ.
,,	స్త్రీ.	ప్ర.	అది. ఇది.	వారు, వారలు, వీరు, వీరలు.
,,	,,	ద్వి.	దానిన్. దీనిన్.	వారిన్, వారలన్. వీరిన్, వీరలన్.
,,	,,	తృ.	దానిచేతన్. మొ. దీనిచేతన్. మొ.	వారిచేతన్. మొ. వీరిచేతన్. మొ.

,,	న.	ప్ర.	అది, ఇది.	అవి, ఇవి.
,,	,,	తృ.	దానిచేతన్. మొ.	వానిచేతన్. మొ
,,			దీనిచేతన్. మొ.	వీనిచేతన్. మొ
,,	మ.	ప్ర.	నీవు, ఈవు.	మీరు, మీరలు; ఈరు, ఈరలు
,,	,,	ద్వి.	నిన్నున్, నినున్.	మిమ్మున్, మిమున్
,,	,,	తృ.	నీచేతన్. మొ.	మీచేతన్. మొ
,,	ఉ.	ప్ర.	నేను, ఏను.	మేము, ఏము, మేము.
,,	,,	ద్వి.	నన్నున్, ననున్.	మమ్మున్, మమున్.
,,	,,	తృ.	నాచేతన్. మొ.	మాచేతన్. మొ.

[ఇందుఁ దృతీయయం దొక్కరూపమువలెనను రూపభేదములు వక్కాణింపఁబడినవి. తక్కినవి యూహించుకొనవలయును.]

౭. "తాను" అనునది ప్రథమపురుష సర్వనామముల పునరుక్తిని మాన్పుకొఱకు వాడఁబడు నొకవిధమైన పురుషసర్వనామము. వాఁడు తాను నిన్న వచ్చినాఁడ నని చెప్పుచున్నాఁడు; అది తాను యోగ్యురాలి ననుకొనుచున్నది; వారు తాము చెప్పినది నిజమందురు.

	ఏక :	బహు :
ప్రథమా వి.	తాను	తాము, తారు, తమరు.
ద్వితీయా వి.	తన్నున్, తనున్	తమ్మున్, తమ్మున్.
తృతీయా వి.	తన (చేతన్. మొ)	తమ (చేతన్. మొ)

౮. పూజయందుఁ బ్రథమపురుషైకవచన పుంలింగమునకు అతఁడు, ఆయన, ఇతఁడు, ఈయన, అనునవియు; స్త్రీలింగమునకు, ఆమె, ఆపె, ఆకె, ఈమె, ఈపె, ఈకె, అనునవియు వచ్చును.

౯. "మనము" అనునది మధ్యమోత్తమపురుషములకు నేకముగా నుపయోగింపఁబడు నిత్యబహువచనాంత మగు సర్వనామము

"మనము" అనుదానికి నీవును నేనును నని యర్థము. దీని ప్రథమా విభక్తి, మనము; ద్వితీయ, మనలఁ; తృతీయ, మనచేతఁ మనల చేతన్. మొ.

౧౦. మధ్యమోత్తమపురుష సర్వనామముల విశేషణములకుఁ గ్రమముగా నేకవచనమున, వు, ను, లును, బహువచనమున, రు,ము, లును సంతాగమంబు లగును:—నీవు జ్ఞాణవు, నేను జ్ఞాణను. ఈయాగమంబులు పరంబు లగునపుడు ఉకారంబునకు అకారమగును. నీవు ధన్యుఁడవు; నేను ధన్యుఁడను; మీరు ధన్యులరు, మేము ధన్యులము. విశేషణము లికారాంతము లయ్యేనేని వాని, వు, ను, లకు వి, ని, క్రమముగా నగును—నీవు సుకృతివి, నేను సుకృతిని.

౧౧. ఏకవాక్యమునందలి మఱియొకనామముతోడి సంబంధమును గలిగియుండునవి సంబంధ సర్వనామములు—ఎవఁడు తల్లిదండ్రులమాట వినునో వాఁడు బాగుపడును. [పై వాక్యములోని "ఎవఁడు" అనునది యావాక్యమందలి "వాఁడు" అను నామముతో సంబంధించుచున్నది కాబట్టి సంబంధసర్వనామము.]

౧౨. ఏఁడు, ఏవాఁడు, ఎవ్వాఁడు, ఎవ్వఁడు, ఎవఁడు, ఎతఁడు, ఏతఁడు, ఏయన; ఎవ్వరిత, ఎవ్వర్త, ఎవ్వత, ఎవరిత, ఎవర్త, ఎవత; ఎవ్వరితి, ఎవ్వర్తి, ఎవ్వతి, ఎవరితె, ఎవర్తె, ఎవ్వతె, ఎవ్వరితె, ఎవ్వర్తె, ఎవతె; ఎవతుక, ఎవర్తుక, ఎవ్వతుక; ఏమె, ఏపె, ఏకె; ఏబిడ, ఏయమ; ఎది, ఏది, ఎద్ది, ఏయది, ఎయ్యది, ఇవి సంబంధసర్వనామములు. ఇందు, "ఏఁడు" మొదలగునవి మహదర్థకము నందును, "ఎవ్వరిత" మొదలగునవి మహత్యర్థకమునందును, 'ఏది' మొదలగునవి యమహదర్థకమునందును వచ్చును.

౧౩. ప్రశ్నముల నడుగుటయం దుపయోగపడునవి ప్రశ్నవాచక సర్వనామములు—ఏసంవత్సరమున నీవు జన్మించితివి? ఎవ్వఁడు రావణుని సంహరించెను?

౧౪. సంబంధ సర్వనామములు-ఏ, ఎంతఅు, ఎన్ని. ప్రశ్నముల యందు వాడఁబడునుగానఁ బ్రశ్నవాచక సర్వనామములు.

౧౫. సర్వనామధర్మమ్ములను విశేషణధర్మములనుగూడఁ గలిగి యుండునది విశేషణసర్వనామములు-అందఱు [దుర్జను నందఱునిందింతురు; దుర్జను నందఱు నరులు నిందింతురు. ఇందు మొదటివాక్యము నందు సర్వనామధర్మమును, రెండవవాక్యమునందు విశేషణధర్మమును, 'అందఱు' అనుదానికిఁ గలదు కావున విశేషణసర్వనామము.

౧౬. నిర్దిష్టసర్వనామములు, అనిర్దిష్టసర్వనామములు. సంఖ్యావాచక సర్వనామములు, అని విశేషణ సర్వనామములు మూఁడు విధములు.

౧౭. తమతో సంబంధించువిషయములను నిర్దేశించునవి నిర్దిష్టసర్వనామములు—ఆపట్టణము, ఈగ్రామము. ఆ ఈ అను రెండును నిర్దిష్టసర్వనామములు. [తొంటివారు వీనిని సర్వనామములుగాఁ జెప్పిరి. కాని వీనియందుఁ గేవల విశేషణధర్మమే కానఁబడుచుండుటం జేసి విశేషణములని చెప్పుటయే మేలు.]

౧౮. సంయుక్తాక్షరములున, శ ష స హ ర లును బరంబులగునపుడుదక్క ఆ ఈ ఏ లు తాము హ్రస్వముంబొంది మీఁది వర్ణములకు వికల్పముగా ద్విత్వంబును బుట్టించును. ఆకాలము, అక్కాలము; ఈకాలము, ఇక్కాలము; ఏకాలము, ఎక్కాలము; ఆశబ్దము. ఈరూపము, ఏప్రోలు,

౧౯. తమతో సంబంధించువిషయముల నిర్దేశింపనివి యనిర్దిష్టసర్వనామములు—పెక్కు తెగలు. అన్ని, ఇన్ని, ఎన్ని, కొన్ని, బలు, అందఱు, అందొఱు, ఇందఱు, కొందఱు, పెక్కు, పెక్కండ్రు, పెక్కురు, పలువురు, పలుగుండ్రు-ఇవి యనిర్దిష్ట సర్వనామములు.

౨౦. సంఖ్యను జెప్పుటయందు వర్తించునవి సంఖ్యావాచక సర్వనామములు. ఒకఁడు నిజము చెప్పెనుగాని యిద్దఱు కల్లలాడిరి. ఒక్కఁడు, ఒక్కరిత, ఒక్కటి, ఇద్దఱు, ఇరువురు, రెండు, మూగురు, ముగ్గురు, ముగురు, మూఁడు మొదలగునవి సంఖ్యావాచక సర్వనామములు. [ఒక్కఁడు మొదలగువానికిరూపభేదంబు లనేకంబులుగలవు. గ్రంథవిస్తరభీతిచే నవి యిందు దాహరింపఁబడవయ్యెను. వానినెల్లదక్కంగలవ్యాకరణములవలనను, ఆర్యవ్యవహారంబువలనను ఎఱుంగునది]

క్రియ

౧. వ్యాపారమును దెలుపుపదములు క్రియ లనఁబడును— పోషించు, కొట్టు.

౨. ధాతువులకొనయందు కార ముండును. ప్రత్యయముల తోడఁ గూడకమునుపు క్రియకు ధాతువనియు నామమునకుఁ బ్రాతిపదిక మనియు పేళ్లు.

3. క్రియలు తత్సమములు, ఆచ్ఛికములు, అని రెండుదెఱఁగులుగా నుండును. అందు తత్సమక్రియల యంతమందు, ఇంచు ఉండును. పోషించు, ఈయిందు; కొన్ని దేశ్యక్రియల కంతమందును గానఁబడుచున్నది—అరగించు, ఆవులించు, తిలకించు, పరికించు, పలవించు. కొన్నితత్సమక్రియలయంతమందు ద్విరుక్తలకారముండును- భాసిల్లు, రంజిల్లు, రాజిల్లు, వర్ధిల్లు, విలసిల్లు.

౪. గురువు లేనట్టియు యకారాంతములు కానట్టియు ధాతువుల కొకటి రెండచ్చులు గలవానికి వికల్పముగా నించునకుఁ బూర్వమున 'ఇయ్' ఆగమం బగును—భుజించు, భుజియించు, గుణించు, గుణియించు, నగించు, నగియించు.

౫. సకర్మకములు, అకర్మకములు, అని క్రియలు రెండు విధములు.

౬. కర్మమును గోరునవి సకర్మకములు—బాలుఁడు పాఠమును జదువుచున్నాఁడు. ఇచట "చదువు" ధాతువు సకర్మకము; "పాఠము" కర్మము. [క్రియవలనఁగలుగు ఫలమును పొందునది కర్మము.] కర్మమును గోరనివి యకర్మకములు—పిల్లవాఁడు పరుగెత్తుచున్నాఁడు.

౭. కర్త్రర్థకప్రయోగము, కర్మార్థకప్రయోగము. అని సకర్మక క్రియలలో రెండు ప్రయోగములు గలవు.

౮. కర్త ప్రథమగా నుండునది కర్త్రర్థకప్రయోగము—ఉపాధ్యాయుఁడు శిష్యుని శిక్షించెను. ఇచట "ఉపాధ్యాయుఁడు" కర్త. (ధాత్వర్థక వ్యాపారమునకు ఆశ్రయమైనది కర్త) కర్మము ప్రథమగా నుండునది కర్మార్థకప్రయోగము—శిష్యుఁడు ఉపాధ్యాయునిచేత శిక్షింపఁబడెను.

౯. సమాపకములు, అసమాపకములు, అని క్రియలన్నియు రెండువిధములు. సమాపకములనఁగా ముగిసినవి—కొట్టుచున్నాఁడు. అసమాపకము లనగా ముగియనవి—కొట్టి.

౧౦. స్వార్థకము, ప్రార్థనార్థకము, ఆశీరాద్యర్థకము, అని సమాపకక్రియలు మూఁడుభాగములు గలవి.

౧౧. వర్తమానకాలము, భూతకాలము, భవిష్యత్కాలము, తద్ధర్మార్థకము అని స్వార్థకమందు నాలుగుకాలములు గలవు.

౧౨. ఇపుడు జరుగుచున్న కాలమును దెలుపునది వర్తమాన కాలము—పురుగులు ప్రాఁకుచున్నవి. వెనుకజరిగిన కాలమును దెలుపునది భూతకాలము—పురుగులు ప్రాఁకెను. ముందు రాఁబోవు కాలమును దెలుపునది భవిష్యత్కాలము—పురుగులు ప్రాఁకఁగలవు. పైమూఁడుకాలములయందును నొకటిగానుండు స్వభావాదులను దెలుపునది తద్ధర్మము—పురుగులు ప్రాఁకును.

౧౩. అవ్యయములు, విశేషణములు, విశేష్యములు అని యసమాపకక్రియలు మూఁడువిధములు. తుమున్నాద్యర్థకము, క్త్వార్థకము, శత్రర్థకము; మొదలగునవి యవ్యయములు. ధాతువునకుఁ గ్రమముగా ద్రుతసహిత అకారమును, ఇకారమును, ద్రుతసహిత చువర్ణకమును చేర్చుటవలన తుమున్నాద్యర్థకాదులు మూఁడును నిష్పన్నములగును—కొట్టన్ (తుమున్నాద్యర్థకము) కొట్టి (క్త్వార్థకము) కొట్టుచున్ (శత్రర్థకము) [అవ్యయములకు క్రియాకాంక్షము లని, విశేషణములకు నామాకాంక్షము లని, విశేష్యములకు ధాత్వర్థకాదు లని పేళ్లు.]

౧౪. భావము, వ్యతిరేకము, అనియర్థమునననుసరించిన రెండు భేదములుగలవు. వ్యతిరేక మనగా క్రియయొక్క అభావము.

౧౫. కర్తలనుబట్టి క్రియలకు, ప్రథమపురుషము, మధ్యమ పురుషము, ఉత్తమపురుషము అని మూఁడుపురుషములు గలవు. ప్రథమపురుషసర్వనామమునుగాని విశేష్యమునుగాని కర్తనుగాఁ గలది ప్రథమపురుషము; మధ్యమపురుష సర్వనామమును కర్తనుగాఁ గలది మధ్యమపురుషము; ఉత్తమపురుష సర్వనామమును కర్తనుగాఁ గలది ఉత్తమపురుషము.

౧౬. ప్రథమపురుషమునందక్క లింగభేదము లేదు. ప్రతి పురుషమునందును ఏకవచన బహువచన భేదము కలదు.

౧౭. మఱియు సహాయక్రియలు, స్వతంత్రక్రియలు, న్యూన క్రియలు, అని క్రియలు ముత్తెఱంగులుగా నుండును. సహాయక్రియలకే ఉపక్రియలని పేరు.

ఉపక్రియలు:

౧౮. కాలము మొదలగువాని నేర్పఱచుట యందుఁ గ్రియలకు సహాయముగావచ్చు క్రియలు ఉపక్రియ లనఁబడును. తెలుఁగున నట్టి యుపక్రియలు నాలుగు—ఉండు, కలుగు, పడు, కొను:

ఉపక్రియల రూపనిష్పత్తి

౧. ఉండుధాతువు

వర్తమానకాలము

పురుషము	లింగము	ఏకవచనము	బహువచనము
ప్ర	పుం.	ఉన్నాఁడు	ఉన్నారు
,,	స్త్రీ	ఉన్నది	ఉన్నారు
,,	న	ఉన్నది	ఉన్నవి
మ		ఉన్నావు	ఉన్నారు
ఉ		ఉన్నాను	ఉన్నాము

[ఈక్రియ యింతవఱకే యుపక్రియగా నుపయోగింపఁబడును]

౨. కలుగుధాతువు

వర్తమానకాలము

ప్ర	పుం	కలఁడు	కలరు
,,	స్త్రీ	కలదు	కలరు
,,	న	కలదు	కలవు

మ		కలవు	కలరు
ఉ		కలను	కలము

[ఈక్రియయు నింతవఱకే యుపక్రియగా నుపయోగింపఁబడును.]

3. పడుధాతువు

సమాపకము

స్వార్థకము: భావము

వర్తమానకాలము

పురు	లిం	ఏక	బహు
ప్ర	పుం	పడుచున్నాఁడు	పడుచున్నారు
,,	స్త్రీ	పడుచున్నది	పడుచున్నారు
,,	న	పడుచున్నది	పడుచున్నవి
మ		పడుచున్నావు	పడుచున్నారు
ఉ		పడుచున్నాను	పడుచున్నాము

భూతకాలము

ప్ర	పుం స్త్రీ	పడియెను; పడెను	పడిరి
,,	న	పడియెను, పడెను	పడియెను, పడెను
మ		పడితివి, పడితి	పడితిరి
ఉ		పడితిని	పడితిమి

భవిష్యత్కాలము

ప్ర	పుం	పడఁగలఁడు	పడఁగలరు
,,	స్త్రీ	పడఁగలదు	పడఁగలరు
,,	న	పడఁగలదు	పడఁగలవు
మ		పడఁగలవు	పడఁగలరు
ఉ		పడఁగలను	పడఁగలము

తద్ధర్మము

ప్ర	పుం	స్త్రీ	పడును	పడుదురు
,,	న		పడును	పడును
మ			పడుదువు, పడుదు	పడుదురు
ఉ			పడుదును	పడుదుము

తద్ధర్మము, రూపాంతరము

ప్ర.	పుం	స్త్రీ	పడియెడును, పడెడును పడియెడిని, పడెడిని	పడెదరు
,,	న.		పడియెడును, పడెడును పడియెడిని, పడెడిని	పడియెడును, పడెడును పడియెడిని, పడెడిని
మ.			పడియెదవు, పడెదవు పడియెదు, పడెదు	పడియెదరు పడెదరు.
ఉ.			పడియెదను, పడెదను	పడియెదము, పడెదము.

వ్యతిరేకము

తద్ధర్మము

ప్ర.	పుం.	పడఁడు	పడరు
,,	స్త్రీ	పడదు	పడరు
,,	న.	పడదు	పడవు
మ.		పడవు	పడరు
ఉ.		పడను	పడము.

ప్రార్థనార్థకము

౧ భావము

	ఏ	బ
మ	పడుము, పడు	పడుఁడు, పడుఁడి.

ఉభయకర్తృకము—పడుదము.

౨. వ్యతిరేకము

మ పడకుము, పడకు పడకుఁడు, పడకుఁడి

ఆశీరాద్యర్థకము—పడియెడున్, పడెడున్, పడుతన్.

అసమాపకములు

౧ క్రియాకాంక్షములు

౧ పడి, క్త్వార్థకము
౨ పడక, వ్యతిరేకక్త్వార్థకము
౩ పడన్, తుమున్నాద్యర్థకము
౪ పడుచున్, శత్రర్థకము
౫ పడుడున్, అనంతర్యార్థకము
౬ పడినన్, పడ్డన్, చేదాద్యర్థకము

౨ నామాకాంక్షములు

౧ పడుచున్న, వర్తమానార్థక విశేషణము
౨ పడిన, పడ్డ, భూతార్థక విశేషణము
౩ పడఁగల, భవిష్యదర్థకవిశేషణము.
౪ పడు, పడియెడు, పడెడు, పడియెడి, పడెడి, తద్ధర్మార్థక విశేషణము
౫ పడని, వ్యతిరేకార్థకవిశేషణము.

౩ ధాత్వర్థకములు

౧ పడుట, ధాత్వర్థకము

౨ పడమి, వ్యతిరేకధాత్వర్థకము

[దీనికి స్వతంత్రక్రియ యగునప్పుడు సయితమీరూపముతే వచ్చును]

౪. కొను ధాతువు

సమాపకము, స్వార్థకము

భావము

వర్తమానకాలము

ప్ర. పుం. కొనుచున్నాఁడు, కొన్చున్నాఁడు, కొంచున్నాఁడు, కొనుచున్నారు, కొన్చున్నారు, కొంచున్నారు.

ప్ర.	స్త్రీ.	కొనుచున్నది, కొన్చున్నది, కొంచున్నది.	కొనుచున్నారు, కొన్చున్నారు, కొంచున్నారు.
,,	న	కొనుచున్నది, కొన్చున్నది, కొంచున్నది.	కొనుచున్నవి, కొన్చున్నవి. కొంచున్నవి.
మ		కొనుచున్నావు, కొన్చున్నావు, కొంచున్నావు.	కొనుచున్నారు, కొన్చున్నారు, కొంచున్నారు.
ఉ		కొనుచున్నాను, కొన్చున్నాను. కొంచున్నాను.	కొనుచున్నాము, కొన్చున్నాము. కొంచున్నాము.

భూతకాలము

ప్ర.	పుం. స్త్రీ.	కొనియెను, కొనెను	కొనిరి.
,,	న	కొనియెను, కొనెను	కొనియెను, కొనెను.
మ		కొంటివి, కొంటి	కొంటిరి.
ఉ		కొంటిని	కొంటిమి.

భవిష్యత్కాలము

ప్ర.	పుం.	కొనఁగలఁడు	కొనఁగలరు
,,	స్త్రీ	కొనఁగలదు	కొనఁగలరు
,,	న	కొనఁగలదు	కొనఁగలవు
మ		కొనఁగలవు	కొనఁగలరు
ఉ		కొనఁగలను	కొనఁగలము.

తద్ధర్మము

ప్ర.	పుం. స్త్రీ	కొనును	కొనుదురు, కొందురు; కొంద్రు, కొండురు, కొండ్రు.
,,	న		కొనును.

మ.	కొనుదువు, కొందువు, కొనుదు కొందు, కొండువు, కొండు,	కొనుదురు; కొందురు, కొంద్రు కొండురు, కొండ్రు
ఉ.	కొనదును, కొందును, కొండును.	కొనుదుము, కొందుము, కొండుము.

తద్ధర్మము-రూపాంతరము

ప్ర. పుం.	స్త్రీ	కొనియెడును, కొనెడును, కొనియెడిని, కొనెడిని,	కొనియెదరు, కొనెదరు,
,,	న	కొనియెడును, కొనెడును, కొనియెడిని, కొనెడిని.	కొనియెడును, కొనెడు, కొనియెడిని, కొనెడిని.
మ		కొనియెదవు, కొనెదవు, కొనియెదు, కొనెదు,	కొనియెదరు, కొనెదరు.
ఉ		కొనియెదను, కొనెదను,	కొనియెదము, కొనెదము

వ్యతిరేక తద్ధర్మము

ప్ర.	పుం.	కొనఁడు	కొనరు
,,	స్త్రీ	కొనదు	కొనరు
,,	న	కొనదు	కొనరు
మ		కొనవు	కొనరు
ఉ		కొనను	కొనము

ప్రార్థనార్థకము

౧ భావము

మ	కొనుము, కొమ్ము,	కొనుఁడు, కొండు,

ఉభయకర్తృకము—కొనుదము, కొందము, కొండము.

౨ వ్యతిరేకము

మ　　కొనకుము, కొనకు.　　కొనకుఁడు.

ఆశీరాద్యర్థకము—కొనియెడును, కొనెడును, కొనుతను.

అసమాపకములు

౧ క్రియాకాంక్షములు

౧ కొని, క్త్వార్థకము.
౨ కొనక, వ్యతిరేకక్త్వార్థకము.
౩ కొనన్, తుమున్నాద్యర్థకము.
౪ కొనుచున్, కొన్చున్, కొంచున్, శత్రర్థకము.
౫ కొనుడున్, ఆనంతర్యార్థకము.
౬ కొనినన్, కొన్నన్, చేదాద్యర్థకము

---

౨ నామాకాంక్షములు

౧ కొనుచున్న, కొన్చున్న, కొంచున్న. వర్తమానార్థకవిశేషణము.
౨ కొనిన, కొన్న, భూతార్థ విశేషణము.
౩ కొనఁగల, భవిష్యదర్థక విశేషణము.
౪ కొను, కొనియెడు, కొనెడు, కొనియెడి, కొనెడి, తద్ధర్మార్థక విశేషణము
౫ కొనని, వ్యతిరేకార్థకవిశేషణము.

౧ కొనుట, కొంట ధాత్వర్థకము

౨ కొనమి, వ్యతిరేక ధాత్వర్థకము

[ఈక్రియకును స్వతంత్రముగాఁ బ్రయోగింపఁబడునప్పుడీరూపములే వచ్చును.]

స్వతంత్రక్రియలు

౧. ఇంచు అంతమందుఁ గలధాతువులకు వర్తమానార్థకము, భవిష్యదర్థకము, ప్రార్థనార్థకము, వ్యతిరేకార్థకము, తుమున్నర్థకము, ప్రేరణార్థకము, **మొ**దలయినవి పరంబులగునపుడు చకారంబునకు పకారం బగును—పోషించు—పోషింపుచున్నాఁడు, పోషింపఁగలఁడు, పోషింపుము, పోషింపఁడు, పోషింపన్, పోషింపించు **మొ.**

పోషించు, కొట్టు, ధాతువులు

౧ కర్త్రర్థకప్రయోగము

సమాపకము—స్వార్థకము

భావము

వర్తమానకాలము

౨. ధాతువుయొక్క శత్రర్థకరూపమునకు తుదను ఉండు ధాతువుయొక్క వర్తమానకాలరూపములను జేర్చుటవలన వర్తమాన కాలము నిష్పన్నమగును—

ప్ర.	పుం.	పోషింపుచున్నాఁడు	పోషింపుచున్నారు.
	స్త్రీ.	పోషింపుచున్నది	పోషింపుచున్నారు.
	న.	పోషింపుచున్నది	పోషింపుచున్నవి.
మ.		పోషింపుచున్నావు	పోషింపుచున్నారు.
ఉ.		పోషింపుచున్నాను	పోషింపుచున్నాము.
ప్ర.	పుం.	కొట్టుచున్నాఁడు	కొట్టుచున్నారు.
	స్త్రీ.	కొట్టుచున్నది	కొట్టుచున్నారు.
	న.	కొట్టుచున్నది	కొట్టుచున్నవి.
మ.		కొట్టుచున్నావు	కొట్టుచున్నారు.
ఉ.		కొట్టుచున్నాను	కొట్టుచున్నాము.

భూతకాలము

3. ప్రథమపురుషైకవచన నపుంసకలింగ బహువచనములందు ధాతువు తుదను 'ఎను' వర్ణకము చేర్పఁబడును. పుంలింగ స్త్రీలింగ బహువచనములందు రివర్ణకమును; మధ్యమ పురుషైకవచన బహువచనములందుఁ గ్రమముగా తివి, తిరి వర్ణకములును; ఉత్తమ పురుషైకవచన బహువచనములందుఁ గ్రమముగా తివి, తిరి వర్ణకములును; క్త్వార్థకరూపము తుదను జేర్పఁబడును. తివిలోని వివర్ణకము వైకల్పికముగా లోపించును—

ప్ర	పుం	స్త్రీ	పోషించెను	పోషించిరి
		న	పోషించెను	పోషించెను
మ			పోషించితివి, పోషించితి	పోషించితిరి
ఉ			పోషించితిని	పోషించితిమి
ప్ర	పుం	స్త్రీ	కొట్టెను	కొట్టిరి
		న	కొట్టెను	కొట్టెను
మ			కొట్టితివి, కొట్టితి	కొట్టితి
ఉ			కొట్టితిని	కొట్టితిమి.

3 భవిష్యత్కాలము

४. ధాతువుయొక్క తుమున్నర్థకరూపము తుదను కలుగు ధాతువుయొక్క వర్తమానకాలరూపములను జేర్చుటవలన భవిష్యత్కాలము నిష్పన్నమగును—

ప్ర	పుం	పోషింపఁగలఁడు	పోషింపగలరు
	స్త్రీ	పోషింపఁగలదు	పోషింపఁగలరు
	న	పోషింపఁగలదు	పోషింపఁగలవు
మ		పోషింపఁగలవు	పోషింపఁగలరు
ఉ		పోషింపఁగలను	పోషింపఁగలము

ప్ర	పుం	కొట్టఁగలఁడు	కొట్టఁగలరు
	స్త్రీ	కొట్టఁగలదు	కొట్టఁగలరు
	న	కొట్టఁగలదు	కొట్టఁగలవు
మ		కొట్టఁగలవు	కొట్టఁగలరు
ఉ		కొట్టఁగలను	కొట్టఁగలము

ర. తద్ధర్మము

౫. ప్రథమపురుషైకవచన నపుంసకలింగ బహువచనములందు నువర్ణకమును, రూపాంతరమునందు ద్రుతసహితములగు ఎడు, ఎడి, వర్ణకములును, పుంలింగ స్త్రీలింగ బహువచనములందు దురు వర్ణకమును, రూపాంతరమునందు ఎదరు వర్ణకమును, మధ్యమపురుషైక వచన బహువచనములందుఁ గ్రమముగా దువు, దురు వర్ణకములును, రూపాంతరమునందు ఎదవు, ఎదరు వర్ణకములును, ఉత్తమపురుషైక వచన బహువచనములందుఁ గ్రమముగా దును, దుము వర్ణకములును, రూపాంతరమునందు ఎదను, ఎదము వర్ణకములును, ధాతువు తుదను జేర్చుటవలన తద్ధర్మార్థకము నిష్పన్నమగును—వీనిలో మధ్యమపురుషమునందలి వు వర్ణకము వైకల్పికముగా లోపించును. అప్పుడు తుది అకారమునకు ఉకారమగును—

ప్ర	పుం స్త్రీ	పోషించును	పోషింపుదురు, పోషింతురు
	న	పోషించును	పోషించును
మ		పోషింపుదువు, పోషింపుదు, పోషింతువు, పోషింతు	పోషింపుదురు, పోషింతురు* పోషింత్రు
ఉ		పోషింపుదును పోషింతును	పోషింపుదుము, పోషింతుము

* ఇంచునకు రువర్ణకము పరమగునప్పుడు వైకల్పికముగా చువర్ణకము లోపించి దకారమునకు తకారమగును; దానికి రువర్ణకము పరమయ్యోనేని ఉకారము వైకల్పికముగా లోపించును—పోషింత్రు నిందింత్రు.

ప్ర. పుం. స్త్రీ	కొట్టును		కొట్టుదురు
న	కొట్టును		కొట్టును
మ	కొట్టుదువు	కొట్టుదు	కొట్టుదురు
ఉ	కొట్టుదును		కొట్టుదుము.

రూపాంతరము

ప్ర. పుం. స్త్రీ.	పోషించెడున్, పోషించెడిన్	పోషించెదరు
న	పోషించెడున్ పోషించెడిన్	పోషించెడున్, పోషించెడిన్
మ	పోషించెదవు, పోషించెదు	పోషించెదరు
ఉ	పోషించెదను	పోషించెదము
ప్ర. పుం.	కొట్టెడున్, కొట్టెడిన్	కొట్టెదరు
న	కొట్టెడున్, కొట్టెడిన్	కొట్టెడున్, కొట్టెడిన్
మ	కొట్టెదవు, కొట్టెదు	కొట్టెదరు
ఉ	కొట్టెదను	కొట్టెదము.

వ్యతిరేకము

తద్ధర్మార్థకము

౬. ప్రథమపురుషైకవచనమునఁ బుంలింగమందుఁ డువర్ణకమును, స్త్రీలింగ నపుంసకలింగములయందు దువర్ణకమును బహువచనమునఁ బుంలింగ స్త్రీలింగములయందు రువర్ణకమును, నపుంసకలింగమునందు వువర్ణమును, మధ్యమపురుషైకవచన బహువచనములయందుఁ గ్రమముగా ను, ము వర్ణకములును, తుమున్నర్థకరూపము తుదను జేర్చుటవలన వ్యతిరేకతద్ధర్మార్థకము నిష్పన్నమగును—

ప్ర.	పుం.	పోషింపఁడు	పోషింపరు
	స్త్రీ	పోషింపదు	పోషింపరు
	న	పోషింపదు	పోషింపవు

మ		పోషింపవు	పోషింపరు
ఉ		పోషింపను	పోషిం
ప్ర.	పుం.	కొట్టఁడు	కొట్టరు
	స్త్రీ.	కొట్టదు	కొట్టరు
	న.	కొట్టదు	కొట్టవు
మ		కొట్టవు	కొట్టరు
ఉ		కొట్టను	కొట్టము

ప్రార్థనార్థకము

౧. మధ్యమపురుషైకవచన బహువచనములయందుఁ గ్రమముగా ము, ఁడు, వర్ణకములు ధాతువుతుదను చేర్చుటవలన ప్రార్థనార్థకము నిష్పన్నమగును; తక్కిన పురుషములు లేవు.

పురు.	ఏక.	బహు
మ	పోషింపుము	పోషింపుఁడు
మ	కొట్టుము	కొట్టుఁడు

౨. ప్రార్థనార్థకమునందుది ఉకారమునకు, అ, ఆ, ఇ, ఈ, లు వైకల్పికముగాఁ నగును—పోషింపుమ, పోషింపుమా, కొట్టుమి, కొట్టుమీ, పోషింపుఁడ, పోషింపుఁడా, కొట్టుఁడి, కొట్టుఁడీ.

3. వ్యతిరేకార్థక మధ్యమపురుషమునకు ఎ, ఏ, ఒ, ఓ, అయ్యా, అమ్మా, చేర్చుటవలనను ప్రార్థనార్థకమగును—పోషింపవె, పోషింపవే; పోషింపవొ, పోషింపవో; కొట్టరె, కొట్టరే; పోషింపరయ్యా, కొట్టరమ్మా.

ఉభయకర్తృక ప్రార్థనార్థకము

౪. దము వర్ణకము ధాతువుతుదను చేర్చుటవలన ఉభయాకర్తృకప్రార్థనార్థకము నిష్పన్నమగును—పోషింపుదము, పోషింతము, కొట్టుదము.

వ్యతిరేక ప్రార్థనార్థకము

౫. మధ్యమపురుషైకవచన బహువచనములయందుఁ గ్రమముగా కుము, కుఁడు వర్ణకములు తుమున్నర్థకరూపము తుదను జేర్చుటవలన వ్యతిరేక ప్రార్థనార్థకము నిష్పన్నమగును. అపుడు తుమున్నర్థకరూప మందలి ద్రుతము లోపించును.

	ఏక	బహు
మ	పోషింపకుము	పోషింపకుఁడు
మ	కొట్టకుము	కొట్టకుఁడు

ఆశీరాద్యర్థకము

౧. ద్రుతసహితములగు ఎడు, త వర్ణకములు ధాతువు తుదను జేర్చుటవలన ఆశీరాద్యర్థకము నిష్పన్న మగును—పోషించెడున్ పోషించుతన్, కొట్టెడున్, కొట్టుతన్.

౨. తద్ధర్మార్థకము తుదను, కాతన్, కావుతన్, కాక, వీనిని జేర్చుటవలనను ఆశీరాద్యర్థక మగును—పోషించుఁగాతన్, పోషింతురు గావుతన్, కొట్టుదురుగాక.

3. ప్రశ్నముల నడుగు నపుడు క్రియాపదంబులమీఁద, ఆ ఏ లు వచ్చును:-వానిఁ బోషించితివా? వారు కొట్టిరే?

౪. క్రియాపదంబులమీఁద సందేహార్థమునందు, ఒ ఓ లు వచ్చును:—కొట్టునో, కొట్టెఁడో,

అసమాపకములు

౧. అవ్యయములు

క్త్వార్థకము

౧. ధాతువుకొనయందలి ఉకారము ఇకారముగాఁ జేయుట వలన క్త్వార్థకము నిష్పన్నమగును—పోషించి, కొట్టి.

ఇకారము పర మగునపుడు యకారాంత ధాతువుల యొక్క సకార మగును—(చేయ+ఇ) చేసి. ఈకార్యము ఎ, కొను, పర మగు నపుడు సహితము కలుగును—చేసిరి, చేసెను, చేసెడిన్, చేసికొను.

వ్యతిరేక క్త్వార్థకము

౨. తుము న్నర్థకరూపము తుదను కవర్ణకము చేర్చుటవలన వ్యతిరేకక్త్వార్థకము నిష్పన్నమగును; అప్పుడు ద్రుతము లోపించును. పోషింపక, కొట్టక.

తుమున్నాద్యర్థకము

౩. ధాతువుతుదను ద్రుతసహిత మగు అకారమును జేర్చుట వలన తుమున్నాద్యర్థకము నిష్పన్నమగును—పోషింపన్, కొట్టన్,

శత్రర్థకము

౪. ధాతువుకొనను ద్రుతసహితమగు చు వర్ణకణము చేర్చుట వలన శత్రర్థకము నిష్పన్నమగును:-పోషించుచున్, కొట్టుచున్.

ఆనంతర్యార్థకము

౫. ధాతువుకొనను ద్రుతసహితమగు డువర్ణకము చేర్చుటవలన ఆనంతర్యార్థకము నిష్పన్నమగు—పోషింపుడున్, కొట్టుడున్.

చేదాద్యర్థకము

౬. క్త్వార్థకరూపముతుదను ద్రుతసహిత నవర్ణకము జేర్చుట వలన చేదాద్యర్థకము నిష్పన్నమగును—పోషించినన్, కొట్టినన్.

౨. విశేషణములు

వర్తమానార్థక విశేషణము

౧. శత్రర్థకరూపముతుదను ఉన్న యనునది చేర్చుటవలన వర్తమానార్థక విశేషణము నిష్పన్నమగును—పోషించుచున్న, కొట్టుచున్న.

భూతార్థక విశేషణము

౨. క్త్వార్థకరూపము తుదను న వర్ణకముఁ జేర్చుటవలన భూతార్థకవిశేషణము నిష్పన్నమగును—పోషించిన, కొట్టిన.

భవిష్యదర్థక విశేషణము

౩. తుమున్నర్థకరూపము తుదను కల యనునది చేర్చుటవలన భవిష్యదర్థక విశేషణము నిష్పన్నమగును—పోషింపఁగల, కొట్టఁగల

తద్ధర్మార్థక విశేషణము

౪. ధాతువు తుదను ఎడు, ఎడి, వర్ణకములు వైకల్పికముగాఁ జేర్చుటవలన తద్ధర్మార్థక విశేషణము నిష్పన్నమగును—పోషించు, పోషించెడు, పోషించెడి, కొట్టు, కొట్టెడు, కొట్టెడి.

వ్యతిరేకార్థక విశేషణము

౫. తుమున్నర్థరూపము తుదను ని వర్ణకము చేర్చుటవలన వ్యతిరేకార్థకవిశేషణము నిష్పన్నమగును—పోషింపని, కొట్టని.

---

౩. విశేష్యములు

ధాత్వర్థకము

౧. ధాతువుతుదను టవర్ణకము చేర్చుటవలన ధాత్వర్థకము నిష్పన్నమగును—పోషింపుట, కొట్టుట.

కృదంతములు

౨. ధాతువుల తుదను కొన్ని ప్రత్యయములను జేర్చుటవలన నేర్పడు విశేష్యములు కృదంతము లనఁబడును—ఏలిక (ఏలు,) కలిమి (కలుగు,) కొనుబడి (కొను,) మొ.

౪. కర్మార్థక ప్రయోగము

౧. సకర్మకధాతువుల తుమున్నర్థకరూపము తుదను పడు ధాతువు చేర్చుటవలన కర్మార్థకము నిష్పన్నమగును—పోషింపఁబడు, కొట్టఁబడు.

౨. సమాపకములును, అసమాపకములును, అగు పెక్కురూపములు, పడు ధాతువుయొక్క ఆయారూపములను పైయట్లు చేర్చుట వలన నేర్పడును:—పోషింపఁబడుచున్నాఁడు, కొట్టఁబడుచున్నాఁడు; పోషింపఁబడి, కొట్టఁబడి, మొ.

ఆత్మనేపదార్థకము

౧. క్రియాఫలము కర్తను జెందునపు డది యాత్మనే పదార్థకమనఁబడును. ధాతువు తుదను కొను ధాతువు చేర్చుటవలన ఆత్మనేపదార్థకము నిష్పన్నమగును. అప్పుడు ధాతువు కొనయందలి ఉకారమునకు వైకల్పికముగా ఇకారమగును:—పోషించుకొను, పోషించికొను; కొట్టుకొను, కొట్టికొను.

౨. సమాపకములును, అసమాపకములును, అగు నన్నిరూపములును ధాతువు తుదను పైయట్లు కొనుధాతువు రూపములను జేర్చుటవలన నేర్పడును. కర్త్రర్థకాదులను వెనుక చెప్పిన తీరుననే యెఱుంగునది.

౧. ఆత్మనేపద కర్త్రర్థకము

పోషించుకొనుచున్నాఁడు, పోషించికొనుచున్నాఁడు, పోషించుకొని, పోషించికొని, కొట్టుకొనుచున్నాఁడు, కొట్టికొనుచున్నాఁడు, కొట్టుకొని, కొట్టికొని మొ.

౨. ఆత్మనేపద కర్మార్థకము

పోషించుకొనఁబడుచున్నాఁడు, పోషించికొనఁబడుచున్నాఁడు, పోషించుకొనఁబడి, పోషించికొనఁబడి, కొట్టుకొనఁబడుచున్నాఁడు, కొట్టికొనఁబడుచున్నాఁడు, కొట్టుకొనఁబడి, కొట్టికొనఁబడి, మొ.

ప్రేరణార్థకము

౧. మఱియొకనిచేఁ జేయించునది ప్రేరణార్థక మనఁబడును. ధాతువు తుదను ఇంచు చేర్చుటవలన ప్రేరణార్థకము నిష్పన్న మగును.—పోషింపించు, కొట్టించు.

౨. సమాపకరూపములును అసమాపక రూపకములును కర్త్రర్థకము మొదలయినవియు పైనిచెప్పిన చొప్పున గ్రహింప వలయును—

౧. ప్రేరణకర్త్రర్థకము

పోషింపించుచున్నాఁడు, పోషింపించి, కొట్టించుచున్నాఁడు, కొట్టించి మొ.

౨. ప్రేరణ కర్మార్థకము

పోషింపింపఁబడుచున్నాఁడు, పోషింపింపఁబడి, కొట్టింపఁబడు చున్నాఁడు, కొట్టింపఁబడి. మొ.

౩. ప్రేరణాత్మనేపద కర్త్రర్థకము

పోషింపించుకొనుచున్నాఁడు, పోషింపించికొనుచున్నాఁడు. పోషింపించుకొని, పోషింపించికొని; కొట్టించుకొనుచున్నాఁడు, కొట్టించికొనుచున్నాఁడు, కొట్టించుకొని, కొట్టించికొని. మొ.

౪. ప్రేరణాత్మనేపద కర్మార్థకము

పోషింపించుకొనఁబడుచున్నాఁడు, పోషింపించికొనఁబడుచు న్నాఁడు, పోషింపించుకొనఁబడి, పోషింపించికొనఁబడి, కొట్టించుకొనఁ బడుచున్నాఁడు, కొట్టించికొనఁబడుచున్నాఁడు, కొట్టించుకొనఁబడి, కొట్టించికొనఁబడి మొ.

న్యూనక్రియలు

౧. కొన్ని కాలములయందును, పురుషములయందును మాత్రము ప్రయోగింపఁబడు క్రియలు న్యూనక్రియలు—ఒల్లఁడు, వలయును **మొ.**

౨. 'ఒల్లఁడు' దీనికి వ్యతిరేకమునందే కాని భావంబునఁ బ్రయోగము లేదు. ఈప్రకారముగానె వలయును, వలెను, వలదు; కూడును, కూడదు, మొదలగునవియుఁ గొన్నియెడలమాత్రమే ప్రయోగింపఁబడును.

---

౧. మఱియు సాధారణక్రియలు, నిపాతక్రియలు అని క్రియలు రెండువిధములు గలవి.

౨. **ధాతువు** తుదను ద్రుతసహిత అకారమును ము, ఁడు వర్ణకములును, చేర్చుటవలనఁ గ్రమముగా **తుమున్నా**ద్యర్థకమును, ప్రార్థనార్థకమును నిష్పన్నమగునవి సాధారణక్రియలు—

ధాతువు	**తుమున్నా**ద్యర్థకము	ప్రార్థనార్థకము
పోషించు	పోషింపన్	పోషింపుము, పోషింపుఁడు
భరించు	భరింపన్	భరింపుము, భరింపుఁడు
కొట్టు	కొట్టన్	కొట్టుము, కొట్టుఁడు
వండు	వండన్	వండుము, వండుఁడు

౩. తుమున్నర్థకమందును, ప్రార్థనార్థకమునందును వేఱు రూపములను బొందునవి నిపాతక్రియలు—

ధాతు	తుము	ప్రార్థ
అగు	కాన్	కమ్ము, కండు
వచ్చు	రాన్	రమ్ము, రండు

చొచ్చు	చొరన్	చొరుము, చొరుఁడు
చూచు	చూడన్	చూడుము, చూడుఁడు
ఇచ్చు	ఈన్, ఈయఁన్, ఇయ్యన్, ఇమ్ము, ఇండు	
తెచ్చు	తేన్, తేరన్	తెమ్ము, తెండు, తేరుము, తేరుఁడు.
చచ్చు	చాన్, చావన్	చావుము, చావుఁడు
నొచ్చు	నోన్, నోవన్, నొవ్వన్, నొవ్వుము, నొవ్వుఁడు, నోవుము, నోవుఁడు.	
పోవు	పోన్, పోవన్	పొమ్ము, పొండు
అను	అనన్, నాన్	అనుము, అనుఁడు
కను	కనన్, కానన్	కనుము, కనుఁడు
పిలుచు	పిలువన్,	పిలుము, పిలుఁడు, పిలువుము, పిలువుఁడు
లేచు	లేవన్	లెమ్ము, లెండు
నిలుచు	నిలువన్	నిలుము, నిలుఁడు, నిలువుము, నిలువుఁడు మొదలగునవి.

ప్రేరణార్థకము

౧. క్రియలు ప్రేరణార్థకమున సమరూపక్రియలు, భిన్నరూపక్రియలు అని రెండు దెఱఁగులు.

౨. ధాతువుతుదను ఇంచు చేర్చుటవలన నిష్పన్నములగునవి సమరూపక్రియలు—(పోషించు) పోషింపించు; (కొట్టు) కొట్టించు.

అటుగాక వేరు వేరు రూపములను జెందునవి భిన్నరూపక్రియలు—
(రంజిల్లు) రంజించు; (అడఁగు) అడఁచు.

భిన్నరూపక్రియల పట్టిక

స్వార్థకము	ప్రేరణము	స్వార్థకము	ప్రేరణము
పూను	పూనుచు, పూనించు	మను	మనుచు, మనుపు
తేలు	తేలుచు, తేలించు	అడఁగు	అడఁచు, అడఁగించు
మగుడు	మగుడుచు, మగిడించు	మాయు	మాపు, మాయించు
కుదురు	కుదురుచు, కుదిరించు	కరఁగు	కరఁచు, కరగించు
విను	వినుచు, వినిపించు	వడియు	వడుచు
అను	అనిపించు		
తిను	తినిపించు	కలఁగు	కలఁచు, కలఁగించు
కను	కనిపించు, కానిపించు	ఉడుగు	ఉడుపు, ఉడిగించు
మెచ్చు	మెచ్చించు, మెప్పించు	కడచు	కడపు
		కుడుచు	కుడుపు, కుడిపించు
మాను	మానుచు మానుపు, మానిపించు, మానించు	ఆఁగు	ఆఁచు, ఆఁపు, ఆఁగించు
		డిగు	డిగించు, డించు
రేఁగు	రేఁచు, రేఁపు, రేఁగించు	పెరుగు	పెనుచు, పెంచు
పాయు	పాచు, పాపు	తునుఁగు	త్రుంచు
విఱుఁగు	విఱుచు		
చూచు	చూపు	మునుఁగు	మునుచు, ముంచు
నేరుచు	నేరుపు	చొచ్చు	చొనుపు, చొప్పించు
మేయు	మేపు	బిగియు	బిగుచు, బిగియించు
లేచు	లేపు	చినుగు	చించు, చింపు
కలియు	కలుపు	తెగు	త్రెంచు, త్రెంపు
తడియు	తడుపు	తిరుగు	త్రిప్పు
తెలియు	తెలుపు	చచ్చు	చంపు

స్వార్థకము	ప్రేరణము	స్వార్థకము	ప్రేరణము
అగు	కావించు	నిలుచు	నిలువరించు, నిలుపు
వచ్చు	రావించు, రప్పించు	కొను	కొలుపు
నొచ్చు	నొంచు, నొప్పించు	ఆడు	ఆడుచు, ఆడించు
ఉండు	ఉనుచు, ఉంచు	పడు	పఱుచు
ఓడు	ఓడుచు, ఓడించు	వెలువడు	వెలువఱించు, వెలు
కూడు	కూరుచు, కూడించు		వఱచు, మొ॥
చెడు	చెఱుచు, చెఱుపు		

3. ఇందుఁ గొన్ని క్రియలకుఁ బెక్కురూపంబులు కానఁబడు చున్నవి:—(మొగుడునకు) మొగుడుచు, మొగుచు, మోడుచు, మొగిడించు: (పోవునకు) పుచ్చు, పనుచు, పంచు, పనుపు, అనుచు, అనుపు, అంపు.

అవ్యయములు

౧. లింగము, వచనము, పురుషము, విభక్తి, వీనిని బొంద కుండు పదములు అవ్యయములు.

౨. లాక్షణికములు, ప్రతిపదోక్తములు, అని అవ్యయములు రెండువిధములు గలవి. శాస్త్రముచేత నిష్పన్నములైనవి లాక్షణికములు. పుట్టినవి పుట్టినట్లుండునవి ప్రతిపదోక్తములు.

3. క్రియాజన్యములు మొదలగునవి లాక్షణికములైన యవ్యయములు. తక్కినవి ప్రతిపదోక్తములు.

౪. క్త్వార్థకము, వ్యతిరేకక్త్వార్థకము, తుమున్నాద్యర్థకము, శత్రర్థకము, ఆనంతర్యార్థకము, చేదాద్యర్థకము, ఇవి క్రియలవలనఁ గలిగిన యవ్యయములు.

౫. అగుధాతువు తుమున్నాద్యర్థరూపమగు "కాఁ" అనునది విశేషణములతోడఁ జేరి వానిని అవ్యయములఁ జేయును. అప్పుడు

కవర్ణముయొక్క దీర్ఘమునకు హ్రస్వము వైకల్పికముగా నగును.
చక్కఁగన్, చక్కఁగాన్, పుల్లగన్, పుల్లగాన్.

౬. పదముల నొండొంటితోఁ గలుపుటకు ఉపయోగింపఁబడు పదములు సముచ్చయము లనఁబడును. సముచ్చయములు రెండు. యు, ను, ద్రుతాంతములమీఁదను ఉకారాంతములమీఁదను ను వర్ణకమును, మిగిలినవానిమీఁద యు వర్ణకమును వచ్చును—
రాముఁడును సత్యయు హరియు ద్వారకకు వచ్చిరి.

ప్రతిపదోక్తము

అంతఁ	అదిగో	అమ్మచెల్ల	ఆకట	ఇదిగో	ఉవ్వెత్తు
అఁట	అద్దిర	అయ్యారె	ఆహా	ఇంచుక	ఊరక
అకట	అనయము	అవుర	ఇఁక	ఇసి	ఎంతయు
అక్క	అమ్మకచెల్ల	ఆ!	ఇదిగో	ఉద్దవిడి	ఎట్టా
ఎత్తిలి	ఓయి	కాబోలు	తద్దయు	బలా	హా
ఎప్పటి	ఓహరో	కావున	తరమిడి	బలె	హుటాహుటి
ఎల్ల	కటకట	కొలె	తర్వాత	బాపు	హోరాహోరి
ఏవి	కట్టా	కోలె	తలా	బాపురె	అయ్యో
ఏల	కడు	క్రమ్మఱ	దనుక	ఝుజ్ఝా	ఎట్టకేన్
ఒండె	కద	గక్కున	దాఁక	మఱి	ఎట్టకేని
ఒకో	కదా	గ్రమ్మన	నెఱిన్	మిక్కిలి	హైసరె
ఒత్తిలి	కనుక	ఛీ	పదఁపడి	మిన్నక	హోరిబోరి
ఓహరో	కరము	చెఱి	పిదప	వెండియు	బోరన
ఓచెల్ల	కాని	చెల్లఁబో	పిమ్మట	వెండి	మొదలగునవి
ఓటు	కాఁబట్టి	చేసి	బళి		

౧. ద్రుతప్రకృతికములు, కళలు, అని పదము లన్నియు రెండు విధములు. ద్రుత మంతమందుఁ గలవి ద్రుతప్రకృతికములు. ద్రుత మంతమందు రానివి కళలు.

౨. ద్రుతప్రకృతికములు—౧ ప్రథమ, కయి, యొక్క, కాక మిగిలిన విభక్తులు, గిరినిన్, దొరనున్, వనములన్, నాచేతన్, నీచేతన్, దానితోడన్, దానితోన్, మాకొఱకున్, మీవలనన్, తనకంటెన్, హరికిన్, రామునకున్, ఊరులలోపలన్, నదులలోన్; గృహమునందున్, గృహమునన్, ౨ భూతతద్ధర్మార్థక ప్రథమపురుషైక వచనములు-వచ్చెన్, వండున్, కొట్టెడున్, తినియెడిన్. 3. ఉత్తమపురుషైకవచనములు-వినుచున్నాను, కంటిన్, చేయఁగలన్, నిలుతున్, అరిగెదన్, కనన్. ౪. ఆశీరాద్యర్థకములగు ఎడు, త వర్ణకములు—వర్ధిల్లెడున్, మేలు కలుగుతన్, శుభంబగుఁగావుతన్. ౫. శత్రర్థకము—చనుచున్, ౬. తుమున్నాద్యర్థకము-ఏగన్. ౭. ఆనంతర్యార్థకము-తొలఁగుడున్. ౮. చేదాద్యర్థకము—వర్షించినన్. ౯. సముచ్చయములు-హరియున్, నేనునున్. ౧౦. తాను, నేను, మొదలగునవి తాఁజదివె, నేఁ జెప్పితి, వలెన్, పోలెన్, అయ్యున్. మొ.

3. ద్రుతప్రకృతికములు కానివన్నియుఁ గళలు—రాముఁడు, వనము, వస్తువు, హరులు, బల్లిదునికయి, వారియొక్క, (విభక్తులు); చెప్పితివి, వచ్చుచున్నావు. (మధ్యమపురుషక్రియలు); లేచిరి. (రేఫాంత క్రియలు), కంటిమి, చేయుచున్నాము. (ఉత్తమపురుషక్రియలు), చేసి, వినక, (క్త్వార్థకములు); చేయుచున్నాఁడు, చేయుచున్నది, కొట్టినవి, చేయఁగలదు, చేయఁగలఁడు, చేయఁగలను, కొట్టఁడు, కొట్టదు, కొట్టవు. (వర్తమాన, భవిష్యత్, వ్యతిరేక, ప్రథమపురుషములు); ఇంచుక, బాపురె, ఔర, కటకట, అపుడు, ఇపుడు, ఎపుడు, ఏమి, ఎ, ఏ, అ, కదా, ఊరక. మొ. (అవ్యయములు)

౪. వాక్యముల తుదనుండు ద్రుతము వైకల్పికముగా లోపించును—న్యాయమార్గంబున నడువవలయున్, నడువవలయు.

సమాస పదములు

౧. పెక్కుపదములుకూడి యొక్కపద మగునది సమాసంబనఁబడును-నలుగడలు, ఫాలకడలిపట్టి, రామలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నులు.

౨. సాంస్కృతికము, మిశ్రము, ఆచ్ఛికము, అని సమాసములు మూఁడువిధములు. సాంస్కృతికము కేవల సంస్కృతపదములచేఁ గలిగినచో సిద్ధ మనఁబడును—తటాకోదకము; తత్సమపదములచేఁ గలిగినచో సాధ్య మనఁబడును—తటాకంబునుదకము. తత్సమములకును అచ్చతెనుఁగు పదములకును కలుగునది మిశ్రము. తటాకంబునీరు, చెఱువునుదకము. కేవలము తెలుఁగుపదములకుఁ గలుగునది యాచ్ఛికము—చెరువునీరు,

౩. అవ్యయీభావము, తత్పురుషము, ద్వంద్వము బహువ్రీహి-అని సమాసములు నాలుగువిధములు.

౪. మొదటిపదమునర్థము ప్రధానముగాఁగలది యవ్యయీభావము—మధ్యే సముద్రము, మీఁగాలు, పెడతల.

౫. ఉత్తరపదము నర్థము ప్రధానముగాఁగలది తత్పురుషము-చోరభయము, దొంగలయలజడి.

౬. సమానాధికరణము, వ్యధికరణము అని తత్పురుషము ద్వివిధము. విశేష్య విశేషణముల సమాసము సమానాధికరణము; తక్కినది వ్యధికరణము.

౭. సమానాధికరణము—సంఖ్యావాచకము పూర్వపదముగాఁ గలది ద్విగుసమాసము—త్రిలోకి, ముల్లోకములు, ముజ్జగములు.

౮. సంఖ్యావాచకము కాని విశేషణమునకు విశేష్యముతోడ సమాసము కర్మధారయము—సరసవచనము, సరసపుమాట, దంటమాట.

౯. ఇందు, ౧. ఉపమానము పూర్వపదముగాఁ గలది యుపమాన పూర్వపదసమాసము—చంద్రసుందరము, చిగురుమోవి; ౨. ఉపమాన ముత్తరపదముగాఁ గలది యుపమానోత్తరపద సమాసము—హస్తపద్మము, కేలుదమ్మి; ౩. అవధారణవాచకము పూర్వమందుఁ గలది యవధారణపూర్వపదసమాసము—నిశాకాంత, రేవెలఁది. ఇదియె రూపకసమాస మనఁబడును; ౪. నడిమిపదము లోపించినది మధ్యమపదలోపిసమాసము-ఛాయాద్రుమము, జవ్వాజిసెట్టి.

౧౦. వ్యధికరణము—౧. ద్వితీయాతత్పురుషము-కృష్ణాశ్రితుఁడు, పడగదారి; ౨. తృతీయాతత్పురుషము—మాసపూర్వుఁడు, నెలతక్కువవాఁడు; ౩. చతుర్థీతత్పురుషము—మూఁతదారువు, దేవరమేలు; ౪. పంచమీతత్పురుషము—చోరభయము, దొంగయులుకు, ౫. షష్ఠీతత్పురుషము—లక్ష్మీవల్లభుఁడు, లచ్చిమగఁడు ౬. సప్తమీతత్పురుషము—ఈశ్వరాధీనము, మాటనేర్పరి; ౭. నఞ్ తత్పురుషము—అజ్ఞానము.

౧౧. రెండుపదములయర్థములును బ్రిధానముగాఁ గలది ద్వంద్వసమాసము—జననీజనకులు, తల్లిదండ్రులు.

౧౨. ఇతరపదార్థము ప్రధానముగాఁ గలది బహువ్రీహిసమాసము—శీతకిరణుఁడు, చలివెలుఁగు.

౧౩. లుక్సమాసములు, అలుక్సమాసములు అని సమాసము లెల్ల ద్వివిధములు. విభక్తి లోపించునది లుక్సమాసము—వృక్ష మూలము, చెట్టుమొదలు.

౧౪. సమాసమందు విభక్తి లోపించును. లకారము లోపింపదు-గుణముల ప్రోక.

౧౫. విభక్తి లోపింపని దలుక్సమాసము—వనేచరుఁడు, నీతోడిచెలిమి.

౧౬. సమాసమందు చేత, తోడ, వలన, వీనియంత్య అకారమునకు ఇకారమును అందునకు తుదను అలి యనునాగమంబును నగును—నాచేతిపోరు, నీతోడి నెయ్యము, వానివలనితప్పు, నాయందలిదయ.

౧౭. సమాసములం దంతట ద్రుతమునకు లోపము గలుగును—ఎల్లయంశములు, ఎల్లకాలము. తలఁబ్రాలు మొదలగువానియం దీలోపము లేదు—తలఁబ్రాలు, సేసఁబ్రాలు, ఊరఁబిచ్చుక.

పద సంధులు.

౧. పదము లొకటితో నొకటి చేరునపుడు కలుగు రూపభేదము సంధి యనఁబడును. అచ్సంధి, హల్సంధి, అని సంధి రెండు విధములు కలది.

అచ్సంధి

౨. మొదటిపదము తుదియచ్చు లోపించి యచట రెండవ పదము మొదలి యచ్చు నిలుచుట అచ్సంధి యనఁబడును—రాముఁడు+అతఁడు=రాముఁడతఁడు.

౩. దీర్ఘాచ్చు లంతమునందుఁ గలపదములకును, ఇఁక మొదలగువానికిఁ దప్ప ద్రుతప్రకృతికములకును, తఱుచుగా సంధి రాదు.

సంధి వచ్చునప్పుడు ద్రుతములోపించును. కళాశబ్దములకు సంధిరాని యెడల మొదటి యచ్చునకుఁ బరమందు యకారమాగమముగా వచ్చును—మా+ఇల్లు = మాయిల్లు, చూడఁ+అయితి=చూడన యితి, నాకొఱకుఁ+ఇచ్చె=నాకొఱకిచ్చె.

అకారము

౪. అకారమునకు సంధి బహుళముగా వచ్చును—మేన+అత్త=మేనత్త, మేనయత్త.* బహుళమనుటవలన స్త్రీవాచకములు సంబోధనాంతములు, తత్సమములు మొదలయినవానికిసంధిరాదు— నెలత+ఇచ్చెను=నెలతయిచ్చెను; రాముఁడ + ఇదిగో=రాముఁడ యిదిగో; హంస+ఇది=హంసయిది.

౫. కర్మధారయమునందు కొన్ని శబ్దములకు ఆలుశబ్దము పరమగునపుడు తుదను రేఫాగమము వచ్చును—పేద+ఆలు= పేదరాలు, గొడ్డు+ఆలు=గొడ్డురాలు. తత్సమంబుల తుది యత్వం బున కుత్వంబగును—ధీర+ఆలు=ధీరురాలు.

ఇకారము

౬. మధ్యమపురుషక్రియలయందు ఇకారమునకు సంధి నిత్య ము—ఏలితివి+అతని = ఏలితివతని. కొట్టితిరి + అప్పుడు=కొట్టితి రప్పుడు.

౭. ఏమి మొదలగుశబ్దముల ఇకారమునకును, ప్రథమోత్తమ పురుషములయందలి ఇకారములకును, సంధి వికల్పముగా వచ్చు ను—ఏమి + అనెను=ఏమియనెను, ఏమనెను; వచ్చిరి+ఇప్పుడు= వచ్చిరియిప్పుడు, వచ్చిరిప్పుడు; వచ్చితిమి+అప్పుడు=వచ్చితిమియ

* ఒకప్పుడు వచ్చి యొకప్పుడు రాకపోవుట వికల్పము.

ప్పుడు, వచ్చితిమప్పుడు. ఏమి, మఱి, కిషష్ఠి, అది, అవి, ఇది, ఇవి, ఏది, ఏవి. ఇవి యేమి మొదలగునవి.

౮. తక్కినచోట్ల ఇకారమునకు సంధి రాదు—వచ్చి+ఇచ్చెను=వచ్చియిచ్చెను; హరి+అతఁడు=హరియతఁడు.

ఉకారము

౯. ఉకారమునకు సంధి నిత్యముగా వచ్చును—రాముఁడు+ఎక్కడ=రాముఁడెక్కడ.

౧౦. ద్రుతప్రకృతికములకు ప్రథమేతర విభక్తులయందును, శత్రర్థక చువర్ణకమునందును గల ఉకారమునకు సంధి వైకల్పికముగా వచ్చును—నన్నున్ + అడిగెన్=నన్నడిగెన్, నన్నునడిగెన్; మొ. చూచుచున్+ఉండెను=చూచుచునుండెను, చూచుచుండెను నన్ను, నిన్ను, తన్ను, మమ్ము, మిమ్ము, తమ్ము, లకు ద్విత్వలోపమున సంధిలేదు—నను నేలె, మిము నడిగె.

౧౧. కర్మధారయమునందు ఉకారమున కచ్చు పరంబగునపుడు పరమందు టకార మాగమముగా వచ్చును—కఱకు+అమ్ము=కఱకుటమ్ము. కొన్నిచోట్లనీయాగమము వైకల్పికము—పేరు+ఉరము=పేరురము, పేరుటురము.

౧౨. ఊకారాంతతద్ధర్మార్థకవిశేషణములకును, షష్ఠీసమాసమునందు ఉకారాంత ఋకారాంతపదములకును, అచ్చు పరమగునప్పుడు నకారమంతాగమముగా వచ్చును—చేయు+అతఁడు=చేయునతఁడు; వచ్చెడు+ఆతఁడు=వచ్చెడునాతఁడు; మోము+అందము=మోమునందము; విధాతృ+ఆజ్ఞ=విధాతృనాజ్ఞ.

౧౩. వాక్యముల తుదనుండు ఉకారమున సంధి లేకుండుట యొక దోషముగాదు—సర్వతీర్థాభిగమనంబు సర్వవేద సమధిగమము సత్యంబుతో సమముగావు ఎఱుఁగు మెల్లధర్మములకున్.

౧౪. ఆమ్రేడితమందున, * ఏను మొదలగుశబ్దములు పరము లగునపుడు అన్ని యచ్చులకు సంధి నిత్యముగా వచ్చును—ఆహా+ ఆహా=ఆహాహా; పీసె+ఎఁడు=పీసెఁడు; తాటి+ఆకు=తాటాకు.

హల్సంధి

౧౫. ప్రథమమీఁది క చ ట త ప లకుఁ గ్రమముగా గ స స డ ద వ లు వికల్పముగా నగును—వాఁడు+కొట్టె=వాఁడుగొట్టె, వాఁడు కొట్టె; అతఁడు+చేరె=అతడు సేరె, అతఁడు చేరె; ఇతఁడు+చనియె=ఇతఁడు సనియె, ఇతఁడు చనియె; వీడు+టక్కరి=వీఁడు టక్కరి, వీఁడు టక్కరి; ఆమె+తగవరి=ఆమె దగవరి, ఆమె తగవరి; అది+పలికె=అది వలికె, అది పలికె.

౧౬. ద్వంద్వసమాసమునందు పదముమీఁద క చ ట త ప లకుఁ గ్రమముగా గ స స డ ద వ లు నిత్యముగా నగును-కూరగాయలు, కాలుసేతులు, టక్కుడెక్కులు, వంపుదొంపులు, ఊరువల్లెలు.

౧౭. తెలుఁగుశబ్దములమీఁది సాంస్కృతిక పరుషములకుగ స డ ద వ లు రావు—అతఁడు చక్రి, వాఁడు కంసుఁడు. మొ.

౧౮. ద్రుతప్రకృతికములమీఁది, క, చ, ట, త, ప, లకుఁ గ్రమముగా గ, జ, డ, ద, బ, లు నిత్యముగా నగును. అప్పు డాద్రుతమునకు బిందువుగాని సంశ్లేషము ✝ గాని స్వత్వము ♦

* ఆమ్రేడితమనఁగా రెండుమారు లుచ్చరింపఁబడుమాట.

✝ సంశ్లేషమనఁగా మీఁది హల్లుతోఁ గూడికొనుట.

(♦ ద్రుతముయొక్క మొదటిరూపము స్వత్వ మనఁబడును అది నువర్ణకము.)

గానివచ్చును—చూచెన్ + కమలము = చూచెఁగమలము, చూచెంగమలము, చూచెన్గమలము, చూచెన్గమలము, చూచెనుగమలము; వచ్చెన్ + చక్రి = వచ్చెఁ జక్రి, వచ్చెంజక్రి, వచ్చెన్జక్రి, వచ్చెనుజక్రి; ఏగెన్ + చాన = ఏగెఁజాన, ఏగెంజాన, ఏగెన్జాన, ఏగెనుజాన, పూనెన్ + టక్కు = పూనెఁడక్కు, పూనెండక్కు, పూనెన్డక్కు, పూనెనుడక్కు; విచ్చెన్ + తమ్మి = విచ్చెఁదమ్మి, విచ్చెందమ్మి, విచ్చెన్దమ్మి, విచ్చెనుదమ్మి; పూచెన్ + పద్మము = పూచెఁబద్మము, పూచెంబద్మము, పూచెన్బద్మము, పూచెనుబద్మము.

౧౯. ద్రుతమునకు సరళవర్ణముగాని స్థిరవర్ణముగాని పరమగునప్పుడు లోపముగాని, సంశ్లేషముగాని, స్వత్వముగాని వచ్చును- వచ్చెన్ + గజము, వచ్చెన్గజము, వచ్చెనుగజము, వచ్చెగజము, తెచ్చెన్ + ఖడ్గము, తెచ్చెను ఖడ్గము, తెచ్చె ఖడ్గము.

౨౦. సమాసమందు ఉకారాంతములగు స్త్రీసమశబ్దములకును, ము వర్ణకమున కాదేశముగావచ్చు పు, ం పు, వర్ణకములకును పరుషసరళములు పరములగునప్పుడు ద్రుతమంతాగమముగావచ్చును. అప్పుడు ద్రుతప్రకృతికముల కెట్లట్ల స్వత్వము దక్క తక్కినరూపములు వచ్చును. చిగురు + కయిదువు = చిగురుఁగయిదువు, చిగురుంగయిదువు, చిగురున్గయిదువు; సరసపు + గుణము = సరసపున్గుణము. ఇచ్చట ద్రుతమునకు లోపంబు రాదు. ఈయాగమము త వర్ణకము పరమగునప్పుడు అకారాంతవిశేషణములకును వచ్చును— తెల్ల + తనము = తెల్లఁదనము, తెల్లందనము, తెల్లన్దనము.

౨౧. పడు మొదలైనవి పరమగునప్పుడు మువర్ణకమునకు లోపముగాని పూర్ణబిందువుగాని వికల్పముగా వచ్చును. భయము + పడు = భయపడు, భయంపడు, భయముపడు. పడు, పెట్టు, పట్టు, ఘటిల్లు, ఇవి పడు మొదలయినవి.

౨౨. ప్రార్థనార్థక మధ్యమపురుష ము వర్ణకమునకు హల్లు పరంబగునప్పుడు వైకల్పికముగా లోపముకలుగును చూడుము+రాముని=చూడు రాముని, చూడుము రాముని చూడకుము+నన్ను=చూడకునన్ను, చూడకుమునన్ను.

౨౩. అను పరమగునప్పుడు విసర్గమునకు లోపము గలుగును త్వమేవగతిః+అనియె=త్వమేవగతియనియె.

౨౪. అనుకరణంబునకే గడహల్లునకు ద్విత్వ మగును. పాయాత్+అని, పాయాత్తని. అహమాదిశబ్దముల ను కారమునకు ద్విత్వము వైకల్పికము. దాసోహమ్+ అనియె=దాసోహమ్మనియె, దాసోహమనియె.

౨౫. అనుకరణమందు ఉకారాంతనామములకు వుకారం బంతాగమంబగును—ఇయంధేనుః+అనె=ఇయంధేనువనె.

పదపరిచ్ఛేదము సంపూర్ణము

వాక్యపరిచ్ఛేదము

౧. ఒకక్రియతో నన్వయించు పదసముదాయము వాక్యమనఁబడును. (అనఁగా, కర్తృ కర్మ క్రియల కూడికచే సంపూర్ణమైన యర్థము గలుగుపదసమూహము వాక్యము అని యర్థము) రాముఁడు రావణుని సంహరించెను. వాక్యములనుగూర్చి చెప్పునది వాక్యపరిచ్ఛేదము.

౨. సకర్మక ప్రయోగమునందు, కర్త, కర్మము, క్రియలు మూఁడును, అకర్మక ప్రయోగమునందు కర్త, క్రియలు రెండును, వాక్యమునకు అవయవము లుండును.

ప్రయోగము	కర్త	కర్మము	క్రియ
సకర్మకము	వాఁడు	సత్యమును	పలుకుచున్నాఁడు
అకర్మము	వాఁడు		నవ్వెను

3. క్రియ లేనివాక్యమును ఉండును. వచ్చినవాఁడు ఫల్గుణుఁడు; (అయిన నిట్టిచోట్ల గ్రియ యధ్యాహారమై యుండును.)

౪. ప్రతి అవయవమునందును భాగము లనేకము లుండ వచ్చును.

కర్త	కర్మము	క్రియ
యోగ్యుఁడగు పురుషుఁడు	పాపమూలకమైన కల్లను	ఎప్పుడును పలుకఁడు

[తఱుచుగా విశేషములును వానితో నన్వయించు నవ్యయములును కర్తృకర్మలకును, అవ్యయాదులు క్రియలకును, అంగములై యుండును.

౫. ఒకవాక్యమునందు విశేషణము, విశేష్యము, మొదలగు వానితోఁ దుల్యముగనుండు వాక్యమునకు ఉపవాక్యమని పేరు ఎవఁడు మంచివాఁడుగానుండునో వాఁడు గౌరవమును బడయును.

[పైవాక్యమునందు "ఎవఁడు మంచివాఁడుగా నుండును". "వాఁడు గౌరవమును బడయును" అను రెండువాక్యములు గలవు. వానిలో మొదటిది మంచి యను విశేషణముతోఁ దుల్యము కావున నుపవాక్యము; రెండవది ప్రధానవాక్యము]

౬. సమాపకక్రియతో నన్వయించు పదసముదాయము సంపూర్ణవాక్యమనియు, అసమాపకక్రియతో నన్వయించు పదసముదాయము అసంపూర్ణవాక్య మనియు చెప్పఁబడును.

౭. సామాన్యవాక్యములు, సంశ్లిష్టవాక్యములు, ద్వంద్వవాక్యములు, అని వాక్యములు మూఁడువిధములు.

౮. ఒక్కక్రియనుమాత్రము గలిగియుండు సంపూర్ణవాక్యము సామాన్యవాక్య మనఁబడును—సూర్యుఁ డుదయించెను.

౯. అసంపూర్ణవాక్యముతోఁ గాని, ఉపవాక్యముతోఁ గాని కూడియుండు సంపూర్ణవాక్యము సంశ్లిష్టవాక్య మనఁబడును—సూర్యుఁ డుదయింప పద్మములు వికసించెను; ప్రపంచము నెవఁడు సృజియించెనో మూఢుఁ డెఱుఁగఁడు.

౧౦. సముచ్చయాదికముచేఁ గలుపఁబడిన రెండుమూఁడు సంపూర్ణవాక్యములుగల వాక్యము ద్వంద్వవాక్య మనఁబడును—వాఁడు సత్యమునే పలికెనుగాని జను లాతనిమాటలను విశ్వసించినవారు కారు. దీనినే మహావాక్య మందురు.

౧౧. వాక్యమునందలి పదములకుఁ గలపరస్పరసంబంధము అన్వయ మనఁబడును. సమానాధికరణాన్వయము, వ్యధికరణాన్వయము, అని యన్వయము ద్వివిధము.

౧౨. పదములకు లింగ, వచన విభక్తి, పురుషములయందైకమత్యము గల యన్వయము సమానాధికరణాన్వయము. అట్టి యైకమత్యము లేనిది వ్యధికరణాన్వయము.

సూత్రములు

విశేష్యము

౧. "యొక్క" తప్ప విభక్తులన్నియుఁ గ్రియలతో నన్వయించును.—రాముఁడు సీతతోఁ గొలువుండెను.

౨. సంబోధనప్రథమ తక్క ప్రతిప్రథమయు నొక క్రియను జెందియుండును—రాముఁడు వచ్చెను. [ఇచట "రాముఁడు అనునది "వచ్చెను" అనుక్రియను జెందును] ఈప్రథమయే కర్తయనంబడును. ఒకానొకప్పుడు క్రియాపదము లోపించియు నుండవచ్చును—వాఁడు యోగ్యుఁడుగా (నున్నాఁడు.)

౩. ప్రతిక్రియయొక్క-కర్మమును ద్వితీయావిభక్తియం దుండవలయును—రాముఁడు రావణుని఻ జంపెను. (ఇచట "చంపును" అను క్రియకుఁ గర్మము గావున "రావణుని" అనునది ద్వితీయావిభక్తిగా నున్నది.)

౪. అచేతనవాచకము కర్మమైనప్పు డది వైకల్పికముగాఁ బ్రథమయగును. రాముఁడు రథ మెక్కెను; రాముఁడు రథము నెక్కెను.

౫. కర్మార్థకప్రయోగమునఁ గర్తకు చేతవర్ణకమువచ్చును రామునిచేత రావణుఁడు చంపఁబడియెను. కరణార్థకమందును హేత్వర్థమందును చేత, చే వర్ణకములును, సహార్థకమందును తుల్యార్థమందును, తోడ, తో వర్ణకములును వచ్చును—గొడ్డలిచేతఁ జెట్టునఱకెను.[కరణార్థము.] విద్యచేఁ గీర్తికలుగును. [హేత్వర్థకము.] రాజు సేనతోడవచ్చె [సహార్థకము.] పిఱికివాఁడు స్త్రీతోసమానుండు [తుల్యార్థకము.]

౬. సంప్రదానమున కొఱకు వర్ణకము వచ్చును.—జనకుఁడు రామునికొఱకు సీతనిచ్చెను. ఇచట షష్ఠియునగు—జనకుఁడు రామునికి సీత నిచ్చె.

౭. అపాదానార్థమున వలన వర్ణకమును, నిర్ధారణార్థకము కంటె వర్ణకమును వచ్చును. చెట్టువలన ఫలము పడెను, అపకీర్తి కంటె చావు మంచిది.

౮. సంబంధార్థకము యొక్క, నవర్ణకంబును, నిర్ధారణార్థకము లోపల, లో, వర్ణకములును వచ్చును.—విప్రునియొక్క గృహము బాలురలో సోమరి చెడిపోవును.

౯. అధికరణార్థమున అందు, న, వర్ణకములు వచ్చును.—బీదలయందు దయయుండవలయును. పాత్రమున నీరున్నది.

విశేషణము

౧౦. విశేషణములు విశేష్యములతోడను సర్వనామములతోడను అన్వయించును.—మంచి రాముఁడు; మంచివాఁడు.

౧౧. విశేషణములు వాని విశేష్యములతోడ సమానములగు లింగవిభక్తివచనములఁ గలిగియుండవలయును.—రాముఁడు యోగ్యుఁడు, సీత యోగ్యురాలు, పాటుపడుట యోగ్యము; వారు యోగ్యులు; యోగ్యులబాలుర మెచ్చుకొందురు.

౧౨. షష్ఠ్యంత విశేషణములకు వికల్పముగాఁ బ్రథమ వచ్చును.—గుణాభిరాముఁడు రామునకు వందనము చేసెద; గుణాభిరామునకు వందనము చేసెద.

౧౩. స్త్రీసమములకుగాని, ము వర్ణాంతములకుగాని విశేషణముల బహువచనమునకు వైకల్పికముగా నేకవచనంబగును.—పెక్కులు మాటలేల? పెక్కుమాటలేల? వాని చర్యలు చిత్రములుగానున్నవి; వాని చర్యలు చిత్రముగా నున్నవి.

౧౪. అగుధాతువువలన విశేషణములచే వ్యవధానముచేయబడినట్టిగాని, సముచ్చయములచేఁ గలుపఁబడినట్టిగాని విశేషణమునకుఁ బ్రథమ వచ్చును.—శూరుఁ డగు రామునిచే రావణుఁడు చంపఁబడెను; యోగ్యుఁడును ధీరుఁడు నగు రామునికొఱకు జనకుఁడు కన్య నిచ్చెను.

౧౫. ఏకవచనమునందుండు రెండుమూఁడు విశేష్యముల విశేషణమునకు బహువచనంబగును—పూజ్యు లగు రాముఁడును గృష్ణుఁడును విచ్చేసిరి.

౧౬. ఒకానొకచోఁ బుంలింగవిశేషణములు కొన్ని నపుంసకసమములై యుండును—అందమైన మనుష్యుఁడు, సుందరమైన పురుషుఁడు.

సర్వనామము

౧౭. సర్వనామములు తాముచెందు విశేష్యములతోడఁగాని సంబంధించు నితరసర్వనామములతోడఁగాని సమానములగు లింగవచనములను కలిగి యుండవలయును—ఆ బాలుఁడు మంచివాఁడు; వాఁడు కల్లలాడఁడు; సీత మిగుల సుకుమారి; అయిన నామె వనవాసము చేసెను. మునులు కోపముగలవారు కారు; కారణములేక వారితరులను శపించరు; ఎవఁడు ధీరుఁడో వానిని బహుమానించెద. ఎవరు యోగ్యులో వారికి మేలు కలుగును. ఎవతె కష్టపడునో యామె సౌఖ్య మనుభవించును.

౧౮. వాక్యమునకు మాఱుగా సర్వనామము సహితము వాడఁబడును—సత్రాజిత్తు కూఁతు శతధన్వున కీయకపోయెను; దానంజేసి వాఁడు సత్రాజిత్తు నంతంబు నొందించె.

క్రియ

౧౯. ప్రతిక్రియయుఁ గర్తతో నన్వయించును—వాఁడు నడిచెను. సకర్మకక్రియలు కర్మలతోడఁ గూడ నన్వయించును—వాఁడు గుఱ్ఱము నెక్కెను.

౨౦. కొన్ని క్రియలకుఁ గర్మములు రెం డుండును; అట్టి వానికి ద్వికర్మము లని పేరు—ని న్నొక్కటి వేఁడెదను; వారు రిపుల నాప దలఁ బెట్టిరి.

౨౧. జనులు కర్తలగునప్పుడు కర్త వైకల్పికముగా లోపించును—వాన కురియునని చెప్పుదురు.

౨౨. ప్రతిక్రియయుఁ దనకర్తతోడ సమానమైన లింగపురుష వచనములను గలిగియుండవలయును—నేను కొట్టుచున్నాను; మేము కొట్టుచున్నాము, నీవు కొట్టుచున్నావు. మీరు కొట్టితిరి, వారుకొట్టిరి వాఁడు కొట్టఁడు, ఆమె కొట్టదు.

౨౩. సముచ్చయములచే నొకటిగాఁ జేర్పఁబడిన కర్తల క్రియ బహువచనమునం దుండవలయును—రాముఁడును హరియు వచ్చిరి.

౨౪. ఏని, ఒండె, కాని మొదలగు వికల్పకార్థకములతోడఁ గూడిన కర్తలక్రియ కేకవచనం బగును—తండ్రియేని కొడుకేని వచ్చును. మధ్యమోత్తమపురుషములతోఁ గూడినచో బహువచనమే వచ్చును—రాముఁడొండె నీవొండె మడియుదురు; నేనుగాని వాలి గాని జయింతుము.

౨౫. అనేక మహదమహత్తులు కర్తలగునపుడు క్రియ కడ కర్తకుం దగియుండును—గుఱ్ఱమును రాతును వచ్చిరి. రాతును గుఱ్ఱమును వచ్చెను.

౨౬. తాను శబ్దముతోఁ గూడినప్పుడు కర్తలు పెక్కులయ్యును గ్రియ యేకవచనమునందే యుండును—రాముఁడు తానును లక్ష్మణుఁడును సీతయు రథమెక్కెను.

౨౭. ప్రథమమధ్యమపురుషములు కర్తలగునపుడు మధ్యమపురుషముతోడను, మధ్యమోత్తమపురుషములు కాని ప్రథమమధ్య

మోత్తమపురుషములు కాని ప్రథమమధ్యమోత్తమ పురుషములు మూడునుగాని కర్తలగునపు డుత్తమపురుషముతోడను, క్రియ సంబంధించి యుండవలయును—వాఁడు నీవును వచ్చితిరి. నీవును నేనును వచ్చితిమి.

౨౮. వాక్యము కర్తయగునపుడు క్రియ యేకవచనము నందుండును—ఈ వృష మెట్లుద్భవించెనో తెలియదు.

౨౯. పూజార్థమునఁ గర్తలకట్ల క్రియలకును ఏకవచనము బహువచనమగును. మదీయగురు లిప్పుడ చనుదెంతురు. [మదీయగురు విప్పుడ చనుదెంచునని యర్థము]

3౦. వాక్యములలోని రెండు వ్యతిరేకక్రియ లొక భావక్రియతోడ సమానములగును—వాఁడు కొట్టలేదు [=వాఁడుకొట్టెను]

3౧. అనేకక్రియ లేక కర్తతో నన్వయించునపుడు కడక్రియ తప్ప మిగిలినవి క్త్వార్థకములుగా నుండును—రాముఁడు కపిసేనలను గూడి, వారధిదాఁటి, లంకఁజొచ్చి రావణుని సంహరించెను.

3౨. ఏకకాలమందలి వ్యాపారములను దెలుపు క్రియ లనేకములు భిన్నములైన కర్తలతో నన్వయించినఁ గడదానికిఁదక్క మిగిలిన వానికి తుమున్నర్థకము వచ్చును—చిలుకలుకూయఁ, దుమ్మెదలు మ్రోయ, గోయిలలు రొదసేయ, మరుఁడు వెడలెను.

అవ్యయము

33. అవ్యయములు క్రియలతోడను, విశేషణములతోడను, ఇతరావ్యయములతోడను అన్వయించును—వాఁడు మిక్కిలి నడపును; వాఁడు మిక్కిలి మంచివాఁడు; వాఁడు మిక్కిలి చక్కఁగాఁ జదువును.

38. సముచ్చయములచే నొకటిగాఁ జేర్పఁబడిన విశేష్యము లును సర్వనామములును ఒక్కవిభక్తి కలవిగా నుండవలయును— హరియును రాముఁడును వచ్చిరి; శివునియొక్కయుఁ గేశవునియొక్కయు గుణములను శేషుఁడు వర్ణింపఁజాలఁడు.

39. కొన్నిపదములఁ దక్క వాక్యమునం దన్నిపదములను మనస్సువచ్చిన చోటం బ్రయోగింపవచ్చును—ఉపాధ్యాయుఁడు బాలు రను గఠినముగాఁ గొట్టెను. బాలుర నుపాధ్యాయుఁడు కఠినముగాఁ గొట్టెను. కఠినముగా బాలుర నుపాధ్యాయుఁడు గొట్టెను. కఠినముగా నుపాధ్యాయుఁడు బాలురను గొట్టెను. మొదలగునవి.

వాక్యపరిచ్ఛేదము సంపూర్ణము.

శబ్దాతిదేశము

ఒక వాక్యమునందలి పదముల సంబంధనిరూపణము చేయు విధము శబ్దాతిదేశ మనఁబడును.

(వాక్యము)

“ఒక మంచిబాలుఁడు బడికిఁ జని పాఠములను మిక్కిలి క్రమ ముగాఁ జదివెను, కాఁబట్టి వానికి బహుమతి దొరకెను”

ఒక—సంఖ్యార్థవిశేషణము, బాలుఁడను విశేష్యముతో నన్వయించును.

మంచి—గుణవిశేషణము, బాలుఁడు అను విశేష్యముతో నన్వయించును.

బాలుఁడు—విశేష్యము, మహదర్థకము, ఏకవచనము, ప్రథ మావిభక్తి, చదివె ననుక్రియకుఁ గర్త.

బడికిన్—విశేష్యము, అమహదర్థకము, ఏకవచనము, షష్ఠీవిభక్తి, చని యనుక్రియతో వ్యధికరణాన్వయముం బొందును.

చని—క్రియ, చనుధాతువు, అకర్మకము, అసమాపకము, క్త్వార్థకమైన యవ్యయము, బాలుఁడనుకర్తతో నన్వయించును.

పాఠములను—విశేష్యము, అమహదర్థకము, బహువచనము, ద్వితీయావిభక్తి, చదివె ననుక్రియకుఁ గర్మము.

మిక్కిలి—అవ్యయము, క్రమముగాన్ అను మఱియొక అవ్యయముతో నన్వయించును.

క్రమముగాన్—అవ్యయము, చదివెను అను క్రియతో నన్వయించును.

చదివెను—క్రియ, చదువుధాతువు, సకర్మకము, కర్త్రర్థక ప్రయోగము, సమాపకము, స్వార్థకము, భూతకాలము, ప్రథమపురుషము, పుంలింగము, ఏకవచనము బాలుఁ డనుకర్తతోఁడను పాఠముల ననుకర్మముతోఁడను నన్వయించును.

వానికిన్—పురుషబోధక సర్వనామము, ప్రథమపురుషము. మహదర్థకము, ఏకవచనము, షష్ఠీవిభక్తి, బాలుఁడను విశేష్యమునకు మాఱుగా నుపయోగింపఁబడినది.

బహుమతి—విశేష్యము, అమహదర్థకము, ఏకవచనము, ప్రథమావిభక్తి. దొరకె ననుక్రియకుఁ గర్త.

దొరకెను—క్రియ, దొరకుధాతువు, అకర్మకము, సమాపకము, స్వార్థకము, భూతకాలము, ప్రథమపురుషము, నపుంసకలింగము ఏకవచనము, బహుమతి యనుకర్తతో నన్వయించును.

కావ్యపరిచ్ఛేదము

౧. దోషరహితములును అలంకారసహితములును. అగు వాక్యసమూహము కావ్యమనఁబడును. కావ్యములనుగూర్చి చెప్పునది కావ్యపరిచ్ఛేదము

౨. కావ్యదోషములు మూఁడువిధములు. ౧. పదదోషములు- అపశబ్దము, నిరర్థకము, అప్రయోజనము, శ్రుతికటువు. ఛందోభంగము మొదలగునవి. ౨. వాక్యదోషములు—ప్రక్రమభంగము అధికపదికము, పునరుక్తి, విసంధి, హీనోపమము మొదలగునవి.

౩. అర్థదోషములు వ్యర్థము, సంశయము, విరుద్ధము, నేయార్థము, క్లిష్టము, గూఢార్థము, మొదలగునవి.

౪. అలంకారములు రెండువిధములు—శబ్దాలంకారములు, అర్థాలంకారములు.

శబ్దాలంకారములు

౧. అనుప్రాసము—మున్నుగొన్న వర్ణమునే పలుమాఱు నుడివిన, అనుప్రాస మగును—అక్కటటెపక్కి నిక్కంబ మనదిక్కునకు వచ్చు నే నొక్కముక్కుపోటునం జక్కడంచెద.

౨. యమకము—పలుమాఱొక్క విధమయినమాటల నర్థభేదముగలవానిని బ్రయోగించిన యమకమగును—మనసైన మన సైనికనికాయంబులోఁ గాయంబు గాయంబు కానివాఁడు లేఁడయ్యె

అర్థాలంకారములు

౧. ఉపమ—ఉపమానోపమేయములకుఁ జక్కనిపోలిక గలిగినచో నుపమాలంకారము. ఉపమానము (అధికగుణముగల చంద్రాదికము)ఉపమేయము (పోల్పఁబడఁదగిన ముఖాదికము) సాధారణధర్మము (ఉపమానోపమేయములకు సామాన్యమైన కాంత్యాది

కము), ఉపమావాచకము (పోలికను సూచించు 'వలె' మొదలగు నవి)—ఈనాలిగింటికి గ్రహణముగలిగినఁ బూర్ణోపమ.—ఎక్కడఁ జూచిన నప్సరస్సమన్వితంబును సుమనోవిరాజితంబును నయి కప్పురపుదీవి స్వర్గంబుఁబోలెఁ జూడ్కికి వేడ్కఁ గొలుపుచున్నది.

౨. ఉత్ప్రేక్ష—ఉపమేయమునకుఁ గలిగిన యుపమానధర్మముంబట్టి ఉపమేయము నుపమానముగా సంభావించుట యుత్ప్రేక్ష. ఇందు, వస్తువుకానిది వస్తువుగాను, హేతువుకానిది హేతువుగాను, ఫలముకానిది ఫలముగాను, తలపఁబడును—అప్పు డప్పతంగకులదారుణరణమరణంబుఁ దానును బతంగుండె కానఁ జూడనోపక యాచోటువాసి చనియెనోయనఁ బ్రభాకరుండు పశ్చిమయెడలి పడమటికడలికడకు నడచి మఱుంగువడియె.

౩. రూపకము—ఉపమేయముయొక్క ధర్మము ఉపమానమునం దారోపింపఁబడి హృదయరంజకమగునది రూపకము—పుణ్యవశంబున నిప్పటికాశశాదనాపమృత్యుదేవత వాతఁబడక బ్రతికితిమి.

౪. స్వభావోక్తి—సహృదయ హృదయంగమముగా నున్నది యున్నట్టుగాఁ జెప్పుట స్వభావోక్తి—యాతాయాతగజవ్రాతపదతలాఘాతంబులం జదిసి సమసిన శశకవిసరంబుల నాలోకించి శశకేంద్రుమంత్రి బెగ్గలం బగ్గలింప రోఁజుచుం బాఱుతెంచి నిజాధీశ్వరునింగాంచి వినయవినమితోత్తమాంగుండై నమస్కరించి తమవారికిం బాటిల్లినముప్పు చెప్పఁబోయి, డగ్గుత్తికపడి, కొంతవడి నోరు రాక యూరకుండి యెట్టకేలకు నెలుంగు తెచ్చుకొని యిట్లనియె.

౫. అతిశయోక్తి—ఉన్నదానికంటె నెక్కువగాఁ జెప్పుట యతిశయోక్తి—మరాళకులాధ్యక్షుండు నిజవక్ష పక్ష విక్షేపణ

జాతవాతవేగ, సముద్ధూత పాంసుజాతంబు భూనభోంతరాళంబుం దిరోహించి యంతరిక్షం బలక్షితంబుగాఁ జేయఁజను దెంచె.

౬. అర్థాంతరన్యాసము—ఒకవిషయమునుజెప్పి, దానిని సమర్థించుటకు విశేషముగాఁగాని సామాన్యముగాఁగాని, వేఱొక విషయమునుజెప్పుట యర్థాంతరన్యాసము, ఇనునినుగూడిన వేఁడివెల్పునకు సమ్మెటపెట్లబ్బును; హీనునింగూడిన మాననీయునకు లాఘనంబు గలుగును గదా.

౭. శ్లేషము—అనేకార్థములు గల పదములఁగూర్చి చెప్పుట శ్లేషము—ఆపరమహంసావతంసుఁ డాలుజయించి నైజతేజం బెల్ల కడల వెలుంగ నొక్కనాఁడు నిజాప్తద్విజనికరపరివేష్టితుండై రాజయోగంబుమెఱయఁ బుండరీకాసనంబున సుఖాసీనుండై నిండుకొలువుండె.

౮. పద్యకావ్యము, గద్యకావ్యము, అని కావ్యము ద్వివిధము.

పద్యకావ్యము

౧. ప్రతిపద్యమునకును నాలుగుపాదము లుండును. అనేక గణములుచేరి పాదమగును. గురులఘువులచేరికచే గణము లేర్పడును.

౨. గురువులు—దీర్ఘాక్షరములును, పూర్ణబిందువు, విసర్గము, పొల్లు, హల్లు, వీనినిగూడిన వర్ణములును, సంయుక్తాక్షరమునకు ముందుండిపలుకు వర్ణములును, గురువులు. గ, ఇది గురువునకు సంజ్ఞ.

౩. లఘువులు—తక్కినవి లఘువులు, ల, ఇది లఘువునకు సంజ్ఞ.

U ఇట్లు బాలచంద్రునివిధమున వ్రాసిన గురువనియు ఇట్లు నిడుపుగీఁతలాగున వ్రాసిన లఘువనియు, గ్రహింపవలెను.

U | | U U | | U | U | | U U |
రాముఁడు సింహాసన మెక్కి న్యాయముగ భూమి

U | |
పాలించి

| | | U | | | U U | |
ప్రజల దుఃఖములఁ బోఁ గొట్టెను]

౪. నిసర్గగణములు, ఉపగణములు, అని గణములు రెండు విధములు.

౫. నిసర్గగణములు—ఇవి మూఁడేసి యక్షరములవలనఁ గలుగును. అందు, మూఁడు గురువులు మగణము. ఆది గురువు భగణము. మధ్యగురువు జగణము. అంత్యగురువు సగణము. మూఁడులఘువులు నగణము. ఆదిలఘువు యగణము. మధ్యలఘువు రగణము. అంత్యలఘువు తగణము:—

U U U
శ్రీరామా, మగణము.

| | |
మెలఁగు, నగణము.

U | |
నీ కడ, భగణము

| U U
మహాత్ముల్, యగణము

| U |
దరంబు, జగణము

U | U
సౌఖ్యమున్, రగణము

| | U
గదురన్, సగణము

U U |
గైకొండ్రు, తగణము,

౬. ఉపగణములు—సూర్యగణములు, ఇంద్రగణములు. ఉపగణములలో ముఖ్యములు. సూర్యగణములు రెండు; ఇంద్రగణము లాఱు.

౧. సూర్యగణములు

| | |
సు ఖ ము, నగణము,
∪ |
పొందు, గలము.

ఇందు గలమును హగణమనియు వాడుదురు. ఈలాగుననే లగమునకు వగణమని పేరు.

౨. ఇంద్రగణములు

| | | |
న ర స ఖు, నలము.
| | | ∪
గుణములకా, నగము.
| | ∪ |
పలుమాఱు, సలము.
∪ | |
హా ను లు, భగణము.
∪ | ∪
ప్రేమతో, రగణము.
∪ ∪ |
వర్ణింత్రు, తగణము.

యతిప్రాసములు:—పద్యపాదము మొదటివర్ణము యతి, రెండవవర్ణము ప్రాసము యతి ప్రతిపాదమునకు వేఱువేఱుగా నుండును. ప్రాసము పాదములకెల్ల నొకటిగా నుండును. ఆయాపాదములందుండు మొదటివర్ణముతో మైత్రిగల వర్ణముండుచోటు యతిస్థానమనఁబడును.

౮. యతి:—యతికి స్వరము ప్రధానము. అచ్చులలో అ, ఆ ఐ ఔ లును; ఇ ఈ ఋ ౠ ఎ ఏ లును; ఉ ఊ ఒ ఓ లును; తమలోఁదాము మిత్రములు. హల్లులలో క ఖ గ ఘ లును; చ చే ఛ జ జే ఝ శ ష స లును; ట ఠ డ ఢ లును; త థ ద ధ లును; ప ఫ బ భ వ లును; య హ లును; తమలోఁదాము మిత్రములు ఈవ్యంజనములు స్వరమైత్రిఁ జెందియే యొండొంటికిం బనికివచ్చును.

ప్రాసము:—ప్రాసమునకు వ్యంజనమాత్రి ముఖ్యము. కాఁబట్టి యే యచ్చుతోఁగూడినను బనికివచ్చును. ఒకపాదమున సంయుక్తాక్షర మున్న నన్ని పాదములయందును సంయుక్తాక్షరమే యుండవలయును. ప్రాసాక్షరములకు ముందువర్ణములు సర్వత్ర గురువులుగానైనను లఘువులుగానైనను ఉండవలయును.

౧౦. పద్యములు:—వృత్తములు, జాతులు, ఉపజాతులు, అని పద్యములు మూఁడు విధములు.

౧. వృత్తములు

౧. ఉత్పలమాల-భ ర న భ భ ర వ గణములును, పదియవ యక్షరము యతియును గలనాలుగుపాదములు గలది యుత్పలమాల.

"కొండని వేడ్కతోఁ బసిఁడి ♦ కొండ ధనాధ్యులకెల్లఁబంచి యీ
కుండుట దానధారకుఁ బ ♦ యోనిధులెల్ల వ్యయింపలేమి యీ
రెండపకీర్తులం దల,ధ ♦ రించినవాఁడు ప్రధానశీలుఁ డా
తం డిరువాగుగా ముడికిఁ ♦ దార్చినవెంద్రుకల న్మిషంబునన్."

౨. చంపకమాల:—న, జ, భ, జ, జ, జ, ర, గణములును, పదునొకండవయక్షరము యతియును గలనాలుగుపాదములఁ గలది చంపకమాల—

"చెలువమునెల్లఁ బ్రోవుగను ♦ జేసి ప్రవీణత నంబుజంబులన్
నలువ సృజింప రేల వికి ♦ సద్ద్యుతిహీనము లౌటఁ గ్రమ్మఱం
గలువల జేసిఁజేసిన బ ♦ గ్గలుచిహీనుఁ డతండు నొటఁగా
కలికిమొగంబు రేవగలు ♦ కాంతిఁ దనర్పఁగఁ జేసె నిమ్మహిన్."

౩. మత్తేభవిక్రీడితము:—స, భ, ర, న, మ, య, వ, గణములును, పదునాలవయక్షరము యతియునుగల నాలుగుపాదములఁ గలది మత్తేభవిక్రీడితము—

"సతియూరుద్యుతిఁ జెందఁ బూని నిజదు । శ్చర్మాపనోదక్రియా
రతిఁ బాథోలవపూరితోదరములై । రంభేభహస్తంబులు
న్నతతిన్ వీడె మరుద్విభూతిఁ గదళిం । ద్వగ్ధోష మాచంచలో
ద్ధతశుండాతతిఁ బాయదయ్యె నదెపో । తద్వైరమూలం బిలన్".

౪. శార్దూలవిక్రీడితము:—మ, స, జ, స, త, త, గ, గణములు, పదుమూఁడవయక్షరము యతియును గల నాలుగుపాదములఁ గలది శార్దూలము—

"పున్నాగంబుల గెల్చు బాలగమనం । బున్నాభికావర్తముం
బున్నాగంబుల గెల్చు నీలరుచులం । బాల్పారు రోమాళియుం
బున్నాగంబుల గెల్చు నవ్వికసితాం । భోజాక్షి ప్రాపైనచోఁ
బున్నాగంబుల గెల్చు టేమి యరుదా । పుష్పాస్త్రుఁ డూహింపఁగన్"

౫. మత్తకోకిల:—ర, స, జ, జ, భ, ర, గణములున్, పదునొకండవయక్షరము యతియును గలది మత్తకోకిల—

"పుత్రి యట్లగునమ్మ శోకముఁ । బొంది కుందుచునున్న నీ
గాత్ర మొండొకకీడు పాటిలఁ । గందుఁ బాండుతనూభవుల్
పుత్రవర్గము చన్నచో నెద । భూరిశోకముఁ బొందరే
పౌత్రహీనతఁ బడ్డ కుంతికిఁ । బాయునేర్చునె నెవ్వగల్."

౬. మాలిని:—న, న, మ, య, య, గణములున, తొమ్మిదవ యక్షరము యతియును గలది మాలిని—

"ప్రథితశుభచరిత్రా । గ్రావకన్యాకళత్రా
మథితవిమతగోత్రా । మానిసంస్తోత్రపాత్రా
ప్రథనదితిజజైత్రా । భక్తచిత్తాబ్జమిత్రా
పృథుధవళగాత్రా । భీకరోగ్రాగ్నినేత్రా."

౨. జాతులు

౧. కందము:—కందమునకుఁ బ్రథమతృతీయపాదములమూఁడేసి గణములును, ద్వితీయచతుర్థపాదముల నయిదేసిగణములును ఉండును. గగము, నలము, భ, జ, స, గణములువచ్చును. వీనిలో బేసిని జగణమురాదు. ద్వితీయ చతుర్థపాదముల మూఁడవగణము నలజ గణములలో నొకటిగాను, నాలుగవగణము మొదటియక్షరము యతిగాను, కడపటియక్షరము గురువుగాను ఉండవలయును—

"అకలుష నీలిమ నాక
న్యకచమునకు నోడి పాఱి । నవియై తేఁటుల్
మకరందార్థము తఱుచుగ
వికచములగు పుష్పములకె । వెదకుచు నేగున్."

౨. ఉత్సాహ:—ఏడుసూర్యగణములు, ఒకగురువు, ఐదవ గణము మొదటియక్షరము యతియు కలది యుత్సాహ—

"తనయుఁ గాచుపనికిఁ బూని । ధర్మపుత్రవాయునం
దనులుఁ గవలుఁ జేయఁగలుగు । దండిమగలు సేనలం
గొని వడిం గడంగ సరకు । గొనక నిలిచి యొక్కఁడుం
బెనఁగి యాఁగె సైంధవుండు । బిరుదు దక్షుఁడుం గదే."

3. ఉపజాతులు

౧. తేటగీతము:—సూర్యగణ మొకటి, ఇంద్రగణములు రెండు, సూర్యగణములు రెండు, నాలుగవగణము మొదటియక్షరము యతియు, కలది తేటగీతము—

"నీవు చదివింతు వనుచు న । న్నియును విడిచి
బిచ్చ మెత్తఁగ రాదుగా । బేలతపసి

గడవనాడకు చాలు నీ । గొడవయేల
వెజ్జుతన మేల యని మది । లజ్జవొడమి."

౨. ఆటవెలఁది:— మొదటి పాదమునకు మూడవపాదమునకు మూఁడుసూర్యగణములును, రెండింద్రగణములును, నాలవపాదమునకు అయిదు సూర్యగణములును, ప్రతిపాదమున నాలుగవగణము మొదటి యక్షరము యతియును కలది యాటవెలఁది యనఁగీతము—

"అందుఁ బ్రమథముఖ్యు । లందఱుఁ గ్రందుగాఁ
దఱిసి తమ యనుంగు । తెరవపింఛుఁ
గూర్చుకొని మనోజ । కోలాహలస్ఫూర్తి
యలర నోలి నోల । లాడుచుండ."

3. సీసము:— సీసమునకుఁ బ్రతిపాదమున రెండుభాగము లుండును. అందు మొదటిభాగమున నాలుగు ఇంద్రగణములును, రెండవభాగమున రెండింద్రగణములు రెండు సూర్యగణములును, ప్రతిభాగపు మూఁడవగణము మొదటియక్షరము యతియును, అయి యుండవలయును. నాలుగుపాదములతుద నొకగీతముఁ జేర్ప వలయును.

"వాతెఱ తొంటికై । వడిమాటలాడదు,
కుటిలవృత్తినహించెఁ । గుంతలంబు
లక్షులు సిరులురా । నరచూడ్కిఁ గనుఁగొనె,
నాడించె బొమగాని । యాననంబు
చనుఁగొమల్మెగయ వ । క్షము పేక్షఁగడకొత్తెఁ
శ్రోణిపాదములెత్తి । వాలెఁదొడఁగె
సారెకుమధ్యంబు । దారిద్ర్యములెచెప్పె,

గోచ్చోర్వకిటులోఁ । జొచ్చెమేను
వట్టిగాంభీర్య మొక్కఁడు । వెట్టుకొనియె
నాభి నానాఁటి కీగతి । నాఁటిపొందు
చవుక యయినట్టి యిచ్చటఁ । జనదు నిలువ
ననుచు జాఱినకరణి బా । ల్యంబు జాఱె''

వీనికిఁ బ్రాస మక్కఱలేదు. యతికిమాఱుగాఁ బ్రాస ముండ వచ్చును.

గద్యకావ్యములు

౧. పద్యకావ్యముకానిది గద్యకావ్యము. దీనినే వచనకావ్య మందురు:—

ఆశ్రయించినను ఫలచ్ఛాయాసమన్వితం బగు మహావృక్షమునే యాశ్రయింపవలెను. ఒకవేళ దైవికంబుగ ఫలంబులు లభింపక పోయినను ననివార్యంబగు దాని నీడ నేఁడు మాపనోపును? సింహప్రసాదంబున సజంబును వనంబున నిర్భయంబుగఁ జరియించుటఁ గానమె? అట్లు ప్రబలులం జేరినలాఘువాస్పదులకు గౌరవం బబ్బును. ద్వేష్యులును సర్వజగన్మాన్యు లగుదురు. ఇఁక నార్యులు ప్రశంసనీయు లగుదురని యుగ్గడింప నేల? ఎప్పుడును హీనునిమాత్రము చేరరాదు. చేరినన్ మును గల గౌరవము సయితము పోవును. శౌండిని కరంబున నున్న పాలముంత నేని కల్లుముంతయే యందురు.

విరతులు

౧. చక్కఁగా నర్థమగుటకు సంభాషించునపుడు గాని పఠించునపుడు గాని వాక్యాదుల యంతమందు యుక్తకాలము వఱకును నూరకుంట విరతి యనఁబడును. సులభముగా నన్వయించుకొనుకొఱకు

గ్రంథమును వాక్యములఁగాను వాక్యాంశములఁగాను విభజించుట కయి యట్టి వివిధవిరతులను దెలుపు సంజ్ఞలు (గుఱుతులు) వాడఁ బడును.

సంజ్ఞలు

, వాక్యాంశబిందువు అన్వయమునందు సమీప సంబంధము ను గలిగియు నించుక విరతి నపేక్షించు వాక్యాంశములతుద నీగుఱుతు వాడఁబడును.—సూర్యుఁడు, చంద్రుఁడు, నక్షత్రములు, ఆకాశము నలంకరించును. ఇది యేక మాత్రకాలపు విరతిని దెలుపును.

; అర్ధబిందువు. మహావాక్యములోని ముఖ్యవాక్యములయంత మం దీగుఱుతు వచ్చును—నీటియందు బెండ్లు తేలును; గాని గుండ్లు తేలవు. ఇది ద్విమాత్రకాలపు విరతిని దెలుపును.

: న్యూనబిందువు. దూరసంబంధము గల రెండు ప్రత్యేక వాక్యముల నడుమ నీగుఱుతు వచ్చును. లోకములో నాకంటెఁ బ్రాజ్ఞుఁడు లేఁడనుకోకు; ఒకరిని మించిన వారొక రుండనే యుందురు. ఇది మూఁడు మాత్రల కాలపు విరతిని దెలుపును.

. బిందువు. భిన్నవాక్యముల యంతమునం దీగుఱుతువచ్చును. పాపమునకు భయపడుము. మనుష్యుల కోపమునకు భయపడకుము. ఇది నాలుగు మాత్రలకాలపు విరతిని దెలుపును.

౨. ఈవిరతులను దెలుపుగుఱుతులు గాక అర్థానుసార్వా లైన ధ్వన్యాదులను సూచించు గుఱుతులును మఱికొన్ని పెఱగుఱు తులును, కలవు.

? ప్రశ్నార్థకచిహ్నము. ప్రశ్నార్థకవాక్యముల తుద నీగు ఱుతు వచ్చును—ఎవరక్కడ? సంస్కృతముం జదివితివా?

! రాగచిహ్నము. ఆశ్చర్యము, సంతాపము మొదలగువానిని దెలుపు పదములయు వాక్యములయు తుద నీగుఱుతు వచ్చును— ఆ ! ఇవి యేటిమాటలు ! అయ్యో ! ఎంతమంచివాఁడు పోయెను !

" " అనువాదచిహ్నము. గ్రంథాంతరమునుండి గ్రహింపఁబడిన వాక్యాదుల కిరుప్రక్కల నీగుఱుతు లుండును—"దుర్బలస్య బలం రాజా" అన వినమే.

( ) వృత్తార్థము. [ ] వలయితము. అముఖ్యములగునట్టి కాని పర్యాయములగునట్టి కాని పదములయొక్కయు వాక్యములయొక్కయు రెండుప్రక్కల నీగుఱుతులు వేయఁబడును—దాశరధికి (రామునకు) నమస్కారము. నిష్కారణముగ నీచుఁడు [పాపమునకు వెఱవఁడు కాఁబట్టి] సత్పురుషుల కెగ్గుచేయును.

Λ. హంసపాదము. ఈగుఱుతు లుప్తవర్గాదులు మీఁద వ్రాయఁబడి యున్నవని తెలుపును.

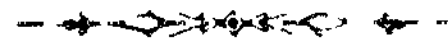
* తారకము } ఈగుఱుతులు రెండును గ్రంథమునం
• శూలము } దలి విషయములనుగూర్చి యడుగున

వ్రాయఁబడిన కారికలు మొదలగు వానిని జూడుమని చదువువానికిం దెలుపుట కుపయోగింపఁబడును.

కావ్యపరిచ్ఛేదము సంపూర్ణము.

A Glossary of Grammatical Terms

భాష=Language
వ్యాకరణము=Grammar
వర్ణపరిచ్ఛేదము=Orthography
పదపరిచ్ఛేదము=Etymology
వాక్యపరిచ్ఛేదము=Syntax
కావ్యపరిచ్ఛేదము=Prosody
వర్ణములు=Letters
వర్ణసమామ్నాయము=Alphabet
అచ్చులు=Vowels
హ్రస్వాచ్చులు=Short Vowels
దీర్ఘాచ్చులు=Long Vowels
హల్లులు=Consonants [ants
పరుషములు=Hard Conson-
సరళములు=Soft Consonants
స్థిరములు=Fixed Consonants
కంఠ్యములు=Gutterals
తాలవ్యములు=Palatals
మూర్ధన్యములు=Cerebrals
దంత్యములు=Dentals
ఓష్ఠ్యములు=Labials
అనునాసికములు=Nasals
అంతస్థలములు=Semi Vowels
ఊష్మములు=Sibilants
లఘువులు=Light Semi vowels

అలఘువులు=Harsh Semi-vo-
పదము=Word [wels
వ్యస్తపదము=Simple Word
సమాసపదము=Compound
విశేష్యము=Noun [Word
సంజ్ఞావాచకము=Proper Noun
జాతివాచకము=Real Noun
గుణవాచకము Abstract Noun
క్రియావాచకము=VerbalNoun
లింగము=Gender
పుంలింగము=Masculnie Gender
స్త్రీలింగము=Feminine Gender
నపుంసకలింగము-Neuter Gender
వచనము=Number
ఏకవచనము=Singular Number
బహువచనము=Plural Number
విభక్తి=Case [Case
ప్రథమావిభక్తి=Nominative
ద్వితీయావిభక్తి=Objective Case
తృతీయావిభక్తి=Implementive
చతుర్థీవిభక్తి=Dative Case
పంచమీవిభక్తి=Ablative Case
షష్ఠీవిభక్తి=Possessive Case
సప్తమీవిభక్తి=Locative Case

సంబోధనప్రథమ=Vocative Case

విశేషణము=Adjective

గుణవిశేషణము=Adjective of quality

సంఖ్యావాచకము=Numeral Adjective

సంఖ్యార్థకము=Cardinal

పూరణార్థకము=Ordinal

క్రియావాచకము=Participial Adjective

సర్వనామము=Pronoun

పురుషబోధకములు=Personal Pronouns

సంబంధార్థకములు=Relative Pronouns

ప్రశ్నవాచకములు=Interrogative Pronouns

విశేషణసర్వనామములు=Adjective Pronouns

నిర్దిష్టసర్వనామములు=Demonstrative Pronouns

అనిర్దిష్టసర్వనామములు=Indefinite Pronouns

సంఖ్యావాచకసర్వనామములు=Numeral Pronouns

క్రియ=Verb

సకర్మకము=Transitive

అకర్మకము=Intransitive

సమాపకక్రియ=Finite Verb

అసమాపకక్రియ=Infinite Verb

కర్త=Agent, Subject

కర్మము=Object

కర్త్రర్థకము=Active Voice

కర్మార్థకము=Passive Voice

ప్రేరణార్థకము=Causal Voice

స్వార్థకము=Indicative Mood

ప్రార్థనార్థకము=Imperative Mood

ఆశీరర్థకము=Precative Mood

కాలము=Tense

వర్తమానము=Present Tense

భూతము=Past Tense

భవిష్యత్తు=Future Tense

తద్ధర్మము=Aorist

పురుషము=Person

ప్రథమపురుషము=Third Person

మధ్యమపురుషము=Second Person

ఉత్తమపురుషము=First Person

భావము=Affirmative

వ్యతిరేకము=Negative

స్వతంత్రక్రియ=Principal Verb

ఉపక్రియ=Auxiliary Verb

న్యూనక్రియ=Defective Verb

సాధారణక్రియ=Regular Verb

ప్రానక్రియ=Irregular Verb

అవ్యయము=Ideclinable word

సముచ్చయములు=Conjunctions

సంధి=Combination of letters

ఆగమము=Additional
ఆదేశము=Substitutional
నిత్యము=fixed
వికల్పము=Optional
స్వత్వము=Natural State
లోపము=Elision
సంశ్లేషము=Coalition
ఆమ్రేడితము=Repetition of Word
ప్రత్యయము=Particle
సమానాధికరణాన్వయము=Concord
వ్యతికరణాన్వయము=Government
వాక్యము=Sentence
సామాన్యవాక్యము=Simple Sentence
సంశ్లిష్టవాక్యము=Complex Sentence
మహావాక్యము=Compound Sentence
ప్రధానవాక్యము=Principal Sentence
ఉపవాక్యము=Subordinate Sentence
సూత్రము=Rule
హంసపాదము=Caret
పద్యము=Stanza
ప్రాసము=Rhyme
అలంకారములు=Figures of speech
ఉపమాలంకారములు=Simile
ఉత్ప్రేక్ష=Metaphor
రూపకము=Allegory
అతిశయోక్తి=Hyperbole
పద్యకావ్యము=Poetry
వచనకావ్యము=Prose
సిద్ధము=Indigenous
సాధ్యము=Applied
అతిదేశము=Parsing
అధ్యాహారము=Understood Word
విరతులు=Pauses
వాక్యాంశబిందువు=Comma
అర్ధబిందువు=Semicolon
న్యూనబిందువు=Colon
బిందువు=Period
ప్రశ్నార్థకచిహ్నము=Interrogative Point
రాగచిహ్నము=Exclamation point
అనువాదచిహ్నము=Sign of Quotation
వృత్తాకారము=Parenthesis
వలయితము=Brackets
తారకము=Star
శూలము=Obelisk

2 చంద్రమతీచరిత్ర 0 4 0
3 సత్యసంజీవిని 0 4 0
4 చమత్కారరత్నావళి 0 2 0
5 సతీమణివిజయము 0 2 0
6 సుమిత్రచరిత్రము 0 2 0
7 రఘుదేవరాజీయము 0 2 6
8 కురంగేశ్వరవర్తకచరిత్రము 0 2 0
9 కళావతి పరిణయము 0 2 0
10 గయ్యాళిని సాధు చేయుట 0 2 0
11 చిత్రకేతు చరిత్రము 0 2 0
12 దానశేసరీవిలాసము 0 2 0
13 వైదర్భీవిలాసము 0 2 0
14 భానుమతీకళ్యాణము 0 2 0
15 సరసిజనమనోభిరామము 0 2 0
16 ధర్మకవచోపాఖ్యానము 0 2 0
17 కుమారద్వయవిలాసము 0 2 0
18 పద్మినీప్రభాకరము 0 2 0
19 మాలతీమధుకరము 0 2 0

[illegible]

ఆఱవ సంపుటము 3 0 0

1 శ్రీవిక్టోరియామహారాజ్ఞీచరి॥ 0 12 0
2 సతీహితబోధిని 0 8 0
3 పత్నీహితసూచని 0 6 0
4 స్త్రీనీతిదీపిక 0 2 0
5 సత్యాద్రౌపతీసంవాదము 0 1 0
మాతృపూజ పితృపూజ
6 నీతికథామంజరి ప్ర॥ భాగము 0 8 0
డిటో ద్వి॥భాగము 0 8 0
8 దేహారోగ్యధర్మబోధిని 0 5 0

ఉపన్యాసములు

ఏడవ సంపుటము 3 0 0

1 జన్మాంతరము 0 1 6
2 అతిబాల్యవివాహము 0 1 6
3 విగ్రహారాధనము 0 2 6
4 ఈశ్వరదత్తపుస్తకములు 0 1 0
5 ఈశ్వరోపాసనము 0 1 0
6 ప్రార్థన 0 1 0
7 మానుషధర్మము 0 2 0
8 విద్యార్థినుల ధర్మములు 0 2 0
9 మనుష్యజీవితముల యొక్క పరమార్థము 0 2 0
10 వైరాగ్యము 0 1 6
11 విద్యాధురీణుల యర్హాకృత్యములు 0 2 0
12 వర్ణము 0 2 0
13 హిందూమతములు 0 1 6
14 స్వయంకృషి 0 1 6
15 సకాయకష్టకర్మలు 0 1 6
16 వేశ్యాకాంతల యుపన్యా॥ 0 2 0
17 ఐకమత్యము 0 1 0
[illegible]
19 స్త్రీపునర్వివాహచరిత్రము 0 1 0
20 స్త్రీపునర్వివాహవిషయకోప॥ 0 2 0
21 స్త్రీపునర్వివాహవిషయక ప్రథమవిజ్ఞాపనము 0 3 0
22 స్త్రీపునర్వివాహవిషయక ద్వితీయవిజ్ఞాపనము 0 2 0
23 స్త్రీపునర్వివాహశాస్త్రసంగ్ర॥ 0 3 0
24 స్త్రీపునర్వివాహభూతవర్తమానస్థితులు 0 1 0

ఉపన్యాసములు జీవచరిత్రలు

ఎనిమిదవసంపుటము 3 0 0

1 దేశీయమహాసభ దానియుద్దే॥ 0 4 0

2 శంకరాచార్యులు	0	1	0
3 బసవరాజు గవర్రాజుగారిజీవ చరిత్రము	0	2	0
4 జీసస్ చరిత్రము	0	10	0
5 స్వదేశసంస్థానచరిత్రాదులు	0	11	0
6 విగ్రహతంత్రవిమర్శనము	0	6	0
7 ఉపన్యాసమంజరి	0	5	0
8 వివేకవర్థని మొ॥ భాగము	0	6	0
9 డిటో రెండవభాగము	0	6	0
10 డిటో మూడవభాగము	0	8	0

సాహిత్యగ్రంథములు

తొమ్మిదవసంపుటము	3	0	0
1 సంగ్రహవ్యాకరణము	0	8	0
2 కావ్యసంగ్రహము	0	1	6
3 అలంకారసంగ్రహము	0	4	0
4 నీతిచంద్రిక-విగ్రహము	0	12	0
5 నీతిచంద్రిక—సంధి	0	6	0
6 తర్క-సంగ్రహము	0	1	0
7 సత్యవాదిని	0	6	0
8 ఉత్తమస్త్రీచరిత్రములు	0	12	0

పూర్వాంధ్రకవులు

పదియవ సంపుటము	3	0	0
అధునికాంధ్రకవులు	1	4	0
శారీరశాస్త్రసంగ్రహము	1	4	0

శాస్త్రములు

శారీరశాస్త్రసంగ్రహము	1	0	0

☞ For Copies Please apply to

M. R. Ry. Jayanti Gangannah Garu B. A., L. T.,

Head-Master,

Veeresalingam High School & Member in charge of Sree Pantulu Garu's books, RAJAHMUNDRY.

☞ వలయువారు

మహారాజశ్రీ జయంతి గంగన్నగారు బి. ఏ., యల్. టి.,

హెడ్మాష్టరు, వీరేశలింగం హైస్కూలు రాజమండ్రి

అని వ్రాసిన బడయగలరు. పోష్టుఖర్చులు వేరు.